

II. STRATEGICKÁ ZPRÁVA

České republiky pro programové období

2007–2013

Příloha č. 1

**ANALÝZA SOCIOEKONOMICKÉHO VÝVOJE A JEHO TRENDŮ
V ČESKÉ REPUBLICE V KONTEXTU NSRR**

prosinec 2012

Obsah

ANALÝZA SOCIOEKONOMICKÉHO VÝVOJE A JEHO TRENDŮ V ČESKÉ REPUBLICE V KONTEXTU NÁRODNÍHO STRATEGICKÉHO REFERENČNÍHO RÁMCE	7
1 Makroekonomický vývoj ČR a jeho důsledky pro kohezní politiku	7
1.1 Aktuální vývoj české ekonomiky v kontextu EU – vnější benchmarking.....	7
1.1.1 Mezinárodní konkurenceschopnost.....	13
1.2 Souhrnný vývoj výkonnosti české ekonomiky v období 2006–2011.....	16
1.3 Vnější ekonomické vztahy	19
1.4 Vládní výdaje a zadluženost	21
2 Socioekonomická analýza ve struktuře cílů NSRR	24
2.1 Konkurenceschopná česká ekonomika	24
2.2 Otevřená a flexibilní společnost.....	32
2.3 Atraktivní prostředí	40
2.4 Regionální disparity	46

Seznam grafů:

Graf 1	Průměrný reálný růst HDP ve státech EU, období 2005–2008 a 2009–2011	8
Graf 2	Mezičtvrtelní růst HDP v zemích střední Evropy, 1. čtvrtletí 2009 – 1. čtvrtletí 2012.....	9
Graf 3	Stav a vývoj HDP/obyvatele v paritě kupní síly ve státech EU (EU27=100), 2006–2011	10
Graf 4	Souhrnné porovnání vývoje míry nezaměstnanosti a HDP/obyvatele (PPP) ve státech EU mezi roky 2006 a 2011.....	12
Graf 5	Změna indexu konkurenceschopnosti a pozice jednotlivých států EU mezi roky 2006–2011	14
Graf 6	Meziroční a mezičtvrtletní vývoj HDP 2006–2012, stálé ceny, sezónně očištěno (p.b.)	16
Graf 7	Příspěvky výdajových složek ke změně HDP (p.b.), meziroční indexy, 2006–2012	17
Graf 8	Vztah cen vývozu a dovozů, směnné relace (meziroční změna v p.b.), 2009–2011.....	18
Graf 9	Příspěvky jednotlivých odvětví ke tvorbě hrubé přidané hodnoty (p.b.), 2006–2012	19
Graf 10	Struktura platební bilance běžného účtu (saldá v mld. Kč), 2006–2011	20
Graf 11	Bilance zahraničního obchodu (mld. Kč), 2006–2011.....	20
Graf 12	Struktura státního rozpočtu (mld. Kč), 2006–2011.....	21
Graf 13	Deficit/přebytek státního rozpočtu v % HDP příslušného roku v zemích EU, 2009–2011.....	22
Graf 14	Meziroční vývoj HDP v p.b. v ČR, 2006–2012	24
Graf 15	Průmyslová produkce v nejvýznamnějších odvětvích zpracovatelského průmyslu ČR, (meziroční indexy), 2006–2012.....	24
Graf 16	Čtvrtletní vývoj bilance zahraničního obchodu (mld. Kč), 2009–2012	25
Graf 17	Vývoj produktivity práce na zaměstnanou osobu, meziroční změna v p.b., 2006–2011	26
Graf 18	Úroveň produktivity práce ve vybraných zemích (EU 27=100), 2004–2011.....	26
Graf 19	Výdaje na VaV podle sektoru provádění (mld. Kč) a v % HDP	27
Graf 20	Pracovníci ve VaV (FTE) podle jejich činností, 2005–2010.....	28
Graf 21	Struktura zaměstnaných v ČR podle nejvyššího dosaženého vzdělání (v %), 2006–2011.....	29
Graf 22	Zaměstnanost ve znalostně založených odvětvích průmyslu a služeb (podíl na celkové zaměstnanosti v %), 2008–2010	29
Graf 23	Znalostní a technologická náročnost odvětví (podíl na celkové zaměstnanosti v %) v ČR a EU 27, vývoj mezi roky 2008–2011	30
Graf 24	Struktura vzdělání zaměstnanců v technologicky náročných odvětvích průmyslu a služeb v ČR a EU27, podíly v %, 2008–2011.....	30
Graf 25	Míra nezaměstnanosti v EU a ČR, 2006–2012	32
Graf 26	Počet uchazečů o práci a počet volných pracovních míst v ČR, 2006–2012.....	32
Graf 27	Struktura nezaměstnaných podle doby nezaměstnanosti v ČR (v tis.), 2006–2011.....	33
Graf 28	Průměrný roční růst nominální a reálné mzdy (v %), 2006–2011.....	34
Graf 29	Vybavenost domácností počítačem, 2005–2011.....	34
Graf 30	Počet pevných vysokorychlostních internetových přípojek na 100 obyvatel, červen 2011	35
Graf 31	Organizace veřejné správy umožňující on-line vyplnění formulářů, podíl v %.....	36
Graf 32	Výdaje na vzdělání v % HDP, 2004–2010	37
Graf 33	Struktura populace (15 let +) podle nejvyššího dosaženého vzdělání, podíly v %	37
Graf 34	Délka dálnic a rychlostních silnic v ČR v km, 2000–2011	40
Graf 35	Počet usmrcených osob na pozemních komunikacích na 1 milion obyvatel, 2000–2009.....	41
Graf 36	Výkony nákladní přepravy v ČR podle typu dopravního módu (miliony tkm), 2005–2011 ...	41

Graf 37	Energetická náročnost ekonomiky (kg ekvivalentu ropy na 1 000 euro, stálé ceny, 2000=100).....	44
Graf 38	Struktura hrubé spotřeby energie v ČR podle zdrojů, 2005-2010.....	44
Graf 39	Vývoj produkce odpadů v ČR, 2002-2010.....	45
Graf 40	Vývoj HDP na obyvatele v krajích ČR (ČR=100), 2001–2010.....	48
Graf 41	Změna HDP v krajích ČR v období 2007/05 a 2010/08, v procentních bodech.....	48
Graf 42	Vývoj míry variability regionálních ukazatelů (variační koeficient), 1995–2010.....	52

Seznam tabulek:

Tabulka 1	Reálný růst HDP ve státech EU, 2006–2012.....	7
Tabulka 2	Čtvrtletní vývoj míry nezaměstnanosti ve státech EU, 2008–2012.....	10
Tabulka 3	Aktuální měsíční vývoj míry nezaměstnanosti ve vybraných státech EU, 2011–2012.....	11
Tabulka 4	Hodnocení konkurenceschopnosti zemí EU pomocí Global Competitiveness Index (GCI).....	13
Tabulka 5	Dílčí ukazatele indexu konkurenceschopnosti pro Českou republiku, srovnání pořadí v roce 2009 (ze 133 států) a 2011 (ze 142 států).....	15
Tabulka 6	Struktura trhů zahraničního obchodu v letech 2010 a 2011 (mil. Kč).....	21
Tabulka 7	Celkové zadlužení států EU (vládní dluh), v % HDP, vývoj 2006–2011.....	22
Tabulka 8	Příliv PZI v odvětvové struktuře (v mil. Kč), 2006-2011.....	27
Tabulka 9	Výdaje na VaV v podnikatelském sektoru podle zdrojů financování (mil. Kč).....	28
Tabulka 10	Struktura nově vzniklých podnikatelských subjektů mezi roky 2006–2011.....	31
Tabulka 11	Podniky s firemní počítačovou sítí, leden 2011.....	35
Tabulka 12	Počet počítačů s vysokorychlostním internetem na 100 žáků podle typu škol.....	36
Tabulka 13	Struktura VŠ absolventů (v %) podle skupin studijních programů, 1993–2010.....	38
Tabulka 14	Vývoj pozice ČR v dílčích ukazatelích kvality vzdělání – součást Indexu konkurenceschopnosti (WEF), 2009–2011.....	38
Tabulka 15	Počet nezaměstnaných s VŠ vzděláním podle délky nezaměstnanosti (v tis.).....	39
Tabulka 16	Železniční koridory na území ČR (v síti TEN-T), stav v roce 2012.....	40
Tabulka 17	Výkony osobní přepravy v ČR podle typu dopravního módu (mil. oskm), 2005–2011....	42
Tabulka 18	Dopravní výkony na vybraných klíčových místech silniční sítě v ČR, 2005 a 2010.....	42
Tabulka 19	Emise základních znečišťujících látek v ČR (v tis. tun/rok).....	43
Tabulka 20	Vývoj HDP/obyvatele v krajích ČR, průměr ČR=100, 2005–2010.....	46
Tabulka 21	Pořadí krajů podle ukazatele HDP/obyvatele, vývoj mezi roky 2005–2010.....	47
Tabulka 22	Regionální HDP a jeho dílčí složky, 2010.....	49
Tabulka 23	HDP/obyvatele v regionech ČR a jeho srovnání s úrovní EU27 (EU27=100), 2004–2010.....	50
Tabulka 24	ČDDD na obyvatele v regionech ČR, (ČR=100), 2004–2010.....	51
Tabulka 25	Regionální obecná míra nezaměstnanosti, 2005–2011.....	52
Tabulka 26	Dlouhodobá nezaměstnanost jako podíl celkové nezaměstnanosti (v %), 2006–2011...	53

Seznam obrázků:

Obrázek 1	Oblasti se zhoršenou kvalitou ovzduší vzhledem k imisním limitům v r. 2010.....	43
Obrázek 2	Kvalita vody v tocích Česka, srovnání průměrů mezi roky 2006–2007 a 2009–2010.....	46

Seznam zkratk:

APZ	Aktivní politika zaměstnanosti
AV ČR	Akademie věd České republiky
BRIC	Brazílie, Rusko, Indie, Čína (skupina rychle rostoucích zemí)
ČDDD	Čistý disponibilní důchod domácností
ČNB	Česká národní banka
ČOV	Čistírna odpadních vod
EK	Evropská komise
EU	Evropská unie
GCI	Global Competitiveness Index
HDP	Hrubý domácí produkt
HPH	Hrubá přidaná hodnota
ICT	Informační a komunikační technologie
IOP	Integrovaný operační program
MD	Ministerstvo dopravy
MF	Ministerstvo financí
MMR	Ministerstvo pro místní rozvoj
MPO	Ministerstvo průmyslu a obchodu
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MSP	Malé a střední podniky
MŠ	Mateřská škola
NPR	Národní plán reforem
NSRR	Národní strategický referenční rámec
OP	Operační program
OP D	Operační program Doprava
OP LZZ	Operační program Lidské zdroje a zaměstnanost
OP PA	Operační program Praha Adaptabilita
OP PI	Operační program Podnikání a inovace
OP PK	Operační program Praha Konkurenceschopnost
OP VaVpl	Operační program Výzkum a vývoj pro inovace
OP VK	Operační program Vzdělávání pro konkurenceschopnost
OP ŽP	Operační program Životní prostředí
oskm	Osobokilometry
PH	Přidaná hodnota
PO	Prioritní osa
PPS	Purchasing power parity (parita kupní síly)
PZI	Přímé zahraniční investice

ROP	Regionální operační program
ŘSD	Ředitelství silnic a dálnic
tkm	Tunokilometry
VaV	Výzkum a vývoj
VŠ	Vysoká škola
VŠPS	Výběrové šetření pracovních sil
WEF	World Economic Forum
ZP	Zpracovatelský průmysl
ZŠ	Základní škola
ŽoP	Žádost o platbu
ŽP	Životní prostředí

ANALÝZA SOCIOEKONOMICKÉHO VÝVOJE A JEHO TRENDŮ V ČESKÉ REPUBLICE V KONTEXTU NÁRODNÍHO STRATEGICKÉHO REFERENČNÍHO RÁMCE

1 Makroekonomický vývoj ČR a jeho důsledky pro kohezní politiku

1.1 Aktuální vývoj české ekonomiky v kontextu EU – vnější benchmarking

Vývoj ekonomické výkonnosti byl ve státech EU v uplynulých 6 letech značně rozdílný. Období nadprůměrného růstu bylo ukončeno nástupem ekonomické krize, která se rozšířila z USA a nejdříve se projevila ve státech západní Evropy, které jsou na americkou ekonomiku nejvíce navázány. Stagnace, případně dokonce propad ekonomické výkonnosti se v roce 2008 týkal zhruba poloviny členských států – zejména starých členských zemí a malých otevřených ekonomik (pobaltské státy).

Tabulka 1 Reálný růst HDP ve státech EU, 2006–2012

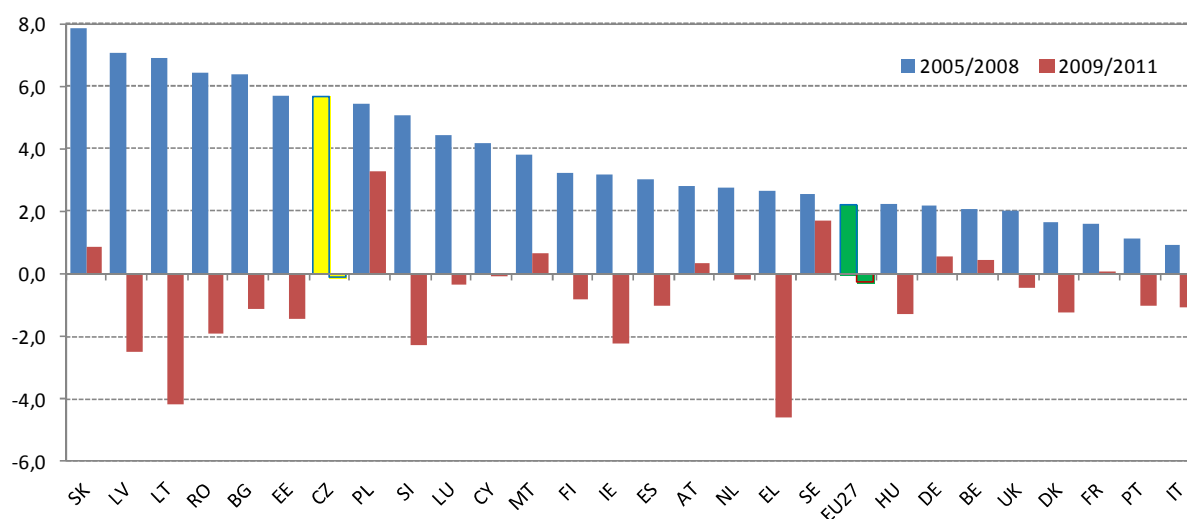
Země	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012 (predikce)	průměr 2010/2011
Švédsko	4,3	3,3	-0,6	-5,0	6,2	3,9	0,3	5,1
Estonsko	10,1	7,5	-3,7	-14,3	2,3	7,6	1,6	5,0
Polsko	6,2	6,8	5,1	1,6	3,9	4,3	2,7	4,1
Slovensko	8,3	10,5	5,8	-4,9	4,2	3,3	1,8	3,8
Litva	7,8	9,8	2,9	-14,8	1,4	5,9	2,4	3,7
Německo	3,7	3,3	1,1	-5,1	3,7	3,0	0,7	3,4
Finsko	4,4	5,3	0,3	-8,5	3,3	2,7	0,8	3,0
Lotyšsko	11,2	9,6	-3,3	-17,7	-0,3	5,5	2,2	2,6
Rakousko	3,7	3,7	1,4	-3,8	2,1	2,7	0,8	2,4
Malta	3,1	4,4	4,1	-2,6	2,5	2,1	1,2	2,3
Česká republika	7,0	5,7	3,1	-4,7	2,7	1,7	0	2,2
Lucembursko	5,0	6,6	0,8	-5,3	2,7	1,6	1,1	2,2
Belgie	2,7	2,9	1,0	-2,8	2,4	1,8	0	2,1
EU 27	3,3	3,2	0,3	-4,3	2,0	1,5	0	1,8
Francie	2,5	2,3	-0,1	-3,1	1,7	1,7	0,5	1,7
EU 15	3,1	3,0	0	-4,4	2,0	1,4	-0,2	1,7
Maďarsko	3,9	0,1	0,9	-6,8	1,3	1,6	-0,3	1,5
Nizozemsko	3,4	3,9	1,8	-3,5	1,7	1,2	-0,9	1,5
Velká Británie	2,6	3,6	-1,0	-4,0	1,8	0,8	0,5	1,3
Itálie	2,2	1,7	-1,2	-5,5	1,8	0,4	-1,4	1,1
Bulharsko	6,5	6,4	6,2	-5,5	0,4	1,7	0,5	1,1
Dánsko	3,4	1,6	-0,8	-5,8	1,3	0,8	1,1	1,1
Kypr	4,1	5,1	3,6	-1,9	1,1	0,5	-0,8	0,8
Slovinsko	5,8	6,9	3,6	-8,0	1,4	-0,2	-1,4	0,6
Rumunsko	7,9	6,3	7,3	-6,6	-1,6	2,5	1,4	0,5
Španělsko	4,1	3,5	0,9	-3,7	-0,1	0,7	-1,8	0,3
Irsko	5,3	5,2	-3,0	-7,0	-0,4	0,7	0,5	0,2
Portugalsko	1,4	2,4	0	-2,9	1,4	-1,6	-3,3	-0,1
Řecko	5,5	3,0	-0,2	-3,3	-3,5	-6,9	-4,7	-5,2

Zdroj: Eurostat – real GDP growth rate

Česko ještě těžilo z předchozího vysokého růstu, neklesajících výdajů na spotřebu domácností a stále relativně dobré situace hlavních obchodních partnerů (především Německa), což se projevovalo

v přebytčích zahraničního obchodu. V roce 2009 však krize naplno zasáhla všechny státy EU, největší propad ekonomické výkonnosti potkal malé, otevřené ekonomiky s nedostatečně vyvinutým domácím trhem. Po tomto šoku následoval částečný návrat důvěry a hospodářské oživení, které se však týkalo pouze určité části evropských ekonomik – zejména států severozápadní Evropy a nových členských zemí ze střední a východní Evropy, které stále poháněla pokračující modernizace průmyslu a rostoucí produktivita. Hlavním tahounem růstu v ČR byl opět průmysl a rostoucí exportní výkonnost (resp. přebytky v zahraničním obchodě). V posledních čtvrtletích roku 2011 a v prvním čtvrtletí roku 2012 ale dochází v ČR opět k oslabování ekonomického růstu. Poslední predikce z července 2012 navíc předpovídají pro letošní rok stagnaci až mírný pokles výkonu české ekonomiky (Eurostat předpovídá stagnaci ekonomiky, Ministerstvo financí (MF) pokles o 0,5 %; Česká národní banka (ČNB) pokles o 0,9 %) a pro rok 2013 počítají předpovědi těchto institucí pouze se slabým růstem.

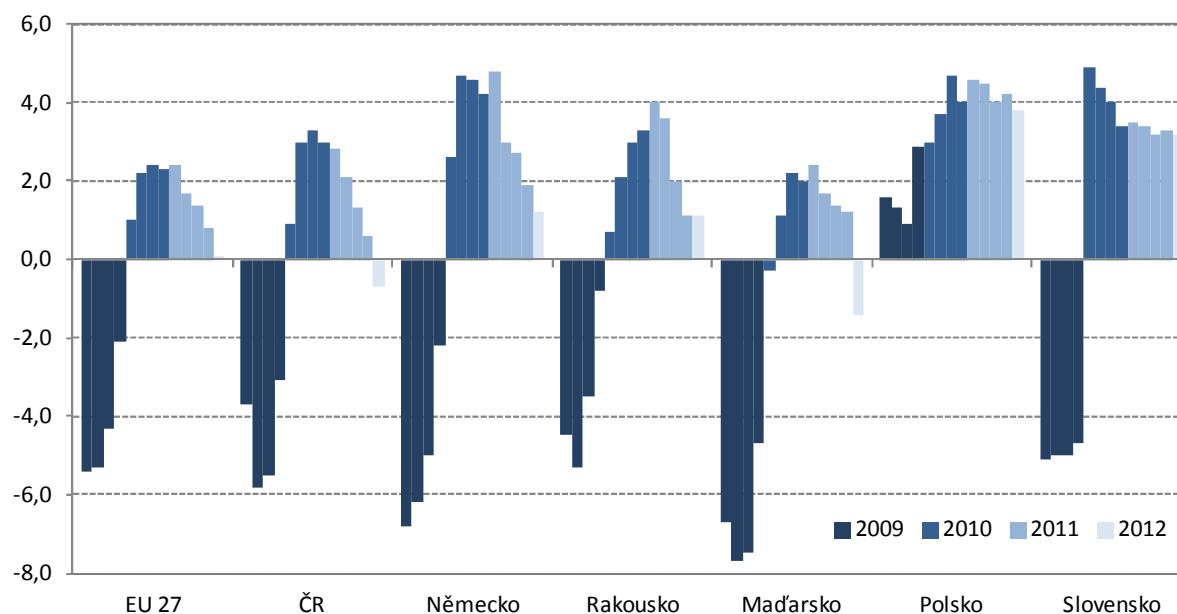
Graf 1 Průměrný reálný růst HDP ve státech EU, období 2005–2008 a 2009–2011

Zdroj: Eurostat – real GDP growth rate

Graf 2 Mezičtvrtelní růst HDP v zemích střední Evropy, 1. čtvrtletí 2009 – 1. čtvrtletí 2012

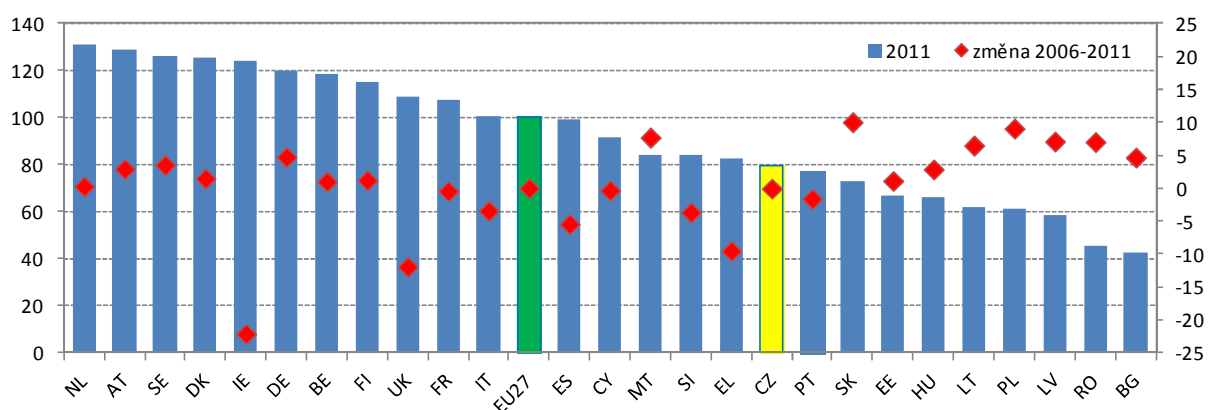

Pozn.: v grafu jsou barevně odlišena čtvrtletí jednotlivých let 2009 až 2012

Zdroj: Eurostat – GDP Percentage change on previous period

Ekonomický růst Česká republiky v posledních 3 letech je v porovnání s okolními státy střední Evropy na mírně podprůměrné úrovni, i když dosahuje lepších výsledků než v průměru EU27. Pokles v krizovém roce 2009 byl srovnatelný s průměrem EU27 a nižší než například v Německu. Následovalo slibné oživení ekonomiky v roce 2010, byť s nižší intenzitou než v Německu nebo Rakousku. V roce 2011 však přišlo další zpomalování růstu evropské ekonomiky, které postihlo i ČR, kde tempo růstu HDP mezičtvrtletně zpomaluje od 4. čtvrtletí 2010, navíc se tempo zpomalování stupňuje. Výhledy pro rok 2012 počítají se stagnací (Eurostat) až mírným propadem (MF, ČNB) – důvodem jsou především oslabování klíčových exportních partnerů Česka v EU, pokračující restriktivní výdajová politika státního rozpočtu, připravované nezbytné reformní kroky zejména v oblasti důchodů a zdravotnictví, a také klesající poptávka domácností a zvyšování daní (blíže dále). V makroregionu střední Evropy patří česká ekonomika k těm slabším a nepříznivý byl zejména vývoj v posledních třech čtvrtletích, kdy bylo tempo poklesu nejvyšší a ekonomická výkonnost ČR se přibližuje zemím jako je Itálie a Španělsko. Naopak Polsku, Slovensku i pobaltským státům se poslední pokles výkonnosti vyhnul a i předpovědi pro rok 2012 a 2013 zde předpovídají stabilní, i když pouze malý, růst.

Graf 3 Stav a vývoj HDP/obyvatele v paritě kupní síly ve státech EU (EU27=100), 2006–2011

Zdroj: Eurostat – national accounts (GDP)

Česko patří k ekonomicky nejrozvinutějším novým členským státům. Při porovnání HDP v paritě kupní síly (PPS) si lépe vedou pouze Malta, Kypr a Slovinsko. Jeho pozice vůči průměru EU27 se ale v posledních 5 letech nezlepšovala – období konvergence mezi roky 2002 a 2007 následuje mírné zaostávání za průměrnou ekonomickou výkonností EU27 zejména v letech 2008 a 2010–2011. Většina nových států se přibližovala ekonomické výkonnosti EU27 rychleji. To je případ zejména Slovenska a Polska, které se přiblížily průměrné výkonnosti EU27 téměř o 10 %. Naopak se prohlubuje divergence mezi zdravým jádrem EU a státy s velkým vnitřním zadlužením jako jsou Řecko, Španělsko, Irsko, Itálie a Portugalsko.

Tabulka 2 Čtvrtletní vývoj míry nezaměstnanosti ve státech EU, 2008–2012

Země	2008		2009				2010				2011				2012 1Q	změna v p.b.
	3 Q	4 Q	1 Q	2 Q	3 Q	4 Q	1 Q	2 Q	3 Q	4 Q	1 Q	2 Q	3 Q	4 Q		
Německo	7,2	7,2	7,6	7,9	7,9	7,7	7,5	7,2	6,9	6,7	6,3	6,0	5,9	5,6	5,6	-2,4
Malta	6,0	6,2	6,5	7,1	7,0	7,3	7,2	6,9	6,9	6,8	6,5	6,8	6,3	6,5	6,0	-0,1
Rakousko	3,7	4,1	4,4	4,8	5,1	4,8	4,5	4,5	4,4	4,1	4,3	4,1	3,9	4,2	4,1	0,1
Belgie	7,2	7,1	7,6	7,7	8,1	8,1	8,4	8,5	8,3	7,8	7,1	7,1	7,3	7,2	7,2	0,3
Lucemburs.	5,1	5,2	5,4	5,3	5,1	4,8	4,6	4,5	4,4	4,7	4,7	4,8	5,1	5,0	5,2	0,9
Finsko	6,4	6,7	7,3	8,1	8,5	8,7	8,7	8,5	8,3	8,1	8,0	7,8	7,7	7,6	7,5	1,2
Rumunsko	5,7	5,7	6,4	6,5	7,1	7,4	7,6	7,2	7,2	7,2	7,1	7,5	7,6	7,5	7,2	1,4
Švédsko	6,2	6,7	7,4	8,4	8,6	8,8	8,7	8,6	8,3	7,9	7,7	7,5	7,4	7,5	7,5	1,6
Nizozemsko	3,0	3,0	3,2	3,5	3,9	4,2	4,5	4,5	4,5	4,4	4,3	4,2	4,4	4,9	5,0	1,9
Česká rep.	4,3	4,5	5,5	6,4	7,3	7,4	7,7	7,2	7,1	7,0	6,8	6,8	6,6	6,6	6,8	2,4
Polsko	7,0	7,0	7,6	8,0	8,5	8,8	9,8	9,6	9,5	9,5	9,4	9,6	9,7	10,0	9,9	2,4
Francie	7,8	8,2	8,9	9,5	9,6	10,0	9,9	9,7	9,8	9,7	9,6	9,6	9,7	9,8	10,0	2,5
V. Británie	5,8	6,3	7,0	7,7	7,8	7,7	7,9	7,8	7,7	7,8	7,7	7,9	8,2	8,3	8,2	3,0
EU 27	7,1	7,5	8,4	8,9	9,3	9,5	9,7	9,7	9,6	9,6	9,4	9,5	9,7	10,0	10,1	3,3
Itálie	6,8	7,0	7,3	7,6	8,0	8,2	8,5	8,6	8,3	8,3	7,9	8,2	8,5	9,1	9,8	3,4
Slovensko	9,1	8,9	10,1	11,4	12,8	14,1	14,8	14,6	14,5	14,0	13,6	13,4	13,5	14,0	13,7	3,4
Maďarsko	7,9	8,2	9,1	9,7	10,5	10,8	11,1	11,2	11,1	11,1	10,9	10,9	10,9	10,9	11,0	3,5
Slovinsko	4,3	4,1	4,9	5,9	6,4	6,3	6,7	7,4	7,3	7,7	8,1	8,0	8,1	8,6	8,2	3,5
Dánsko	3,4	3,8	5,0	6,0	6,2	7,0	7,3	7,6	7,3	7,6	7,5	7,5	7,5	7,8	7,5	4,2
Bulharsko	5,4	5,3	5,9	6,3	7,2	8,1	9,3	10,0	10,4	11,2	11,2	11,2	11,1	11,6	12,0	5,9

Země	2008		2009				2010				2011				2012 1Q	změna v p.b.
	3 Q	4 Q	1 Q	2 Q	3 Q	4 Q	1 Q	2 Q	3 Q	4 Q	1 Q	2 Q	3 Q	4 Q		
Kypr	3,7	3,7	4,3	5,3	5,9	6,5	6,6	6,5	6,3	6,0	6,7	7,4	8,1	9,4	10,1	6,0
Portugalsko	8,7	8,7	9,7	10,5	11,1	11,2	11,6	12,0	12,3	12,3	12,3	12,6	12,7	14,1	14,9	6,6
Estonsko	6,5	7,8	10,8	13,4	15,4	15,7	18,9	18,4	16,3	13,8	13,6	13,1	11,4	11,6	10,9	7,0
Lotyšsko	8,0	10,9	14,3	17,6	19,6	21,1	21,2	20,6	19,4	18,1	17,1	17,1	15,6	15,3	15,3	8,7
Litva	6,5	8,3	10,6	13,1	14,8	16,4	17,3	18,1	18,2	17,6	16,7	15,7	15,0	14,1	13,6	9,5
Irsko	6,9	7,9	10,3	11,9	12,5	12,8	13,0	13,5	13,7	14,5	14,2	14,3	14,7	14,7	14,8	9,9
Řecko	7,5	7,9	8,9	9,2	9,6	10,2	11,2	12,1	12,9	14,1	15,2	16,8	18,4	20,5	21,7	13,9
Španělsko	11,8	14,0	16,7	17,9	18,5	19,0	19,4	20,1	20,3	20,5	20,7	20,9	22,0	23,0	23,8	14,6

Pozn.: změna v p.b. je počítána mezi 3. čtvrtletím roku 2008 a 1. čtvrtletím roku 2012

Zdroj: Eurostat – unemployment rate (ILO)

Trh práce vždy reaguje na ekonomické krize či stagnace až s několikaměsíčním zpožděním, a proto se začala zvyšovat míra nezaměstnanosti ve většině zemí EU teprve ve druhé polovině roku 2008 (někde dokonce až na počátku roku 2009). V Česku se její hodnoty zvýšily velmi rychle, během roku 2009 téměř o 3 p.b. Následné ekonomické oživení v roce 2010 a v první polovině roku 2011 znamenalo postupný pokles míry nezaměstnanosti až na hodnoty kolem 6,6 %.

Ve většině zemí EU naopak i v letech 2010 a 2011 míra nezaměstnanosti stagnovala nebo mírně rostla. V zemích se stále prohlubující se hospodářskou recesí a zároveň vysokou rozpočtovou nerovnováhou a vlastní dluhovou krizí rostla nezaměstnanost nejvyšším tempem až v letech 2010 a 2011. Naopak Německo jako jediný stát EU byl schopen v posledních 4 letech výrazněji snížit míru nezaměstnanosti (o 2,4 p.b.), za což vděčí především dobré ekonomické výkonnosti a úspěšně prováděné státní politice zaměstnanosti (podpora částečných úvazků, rekvalifikací a školení, snižování odvodů na pojistném apod.)

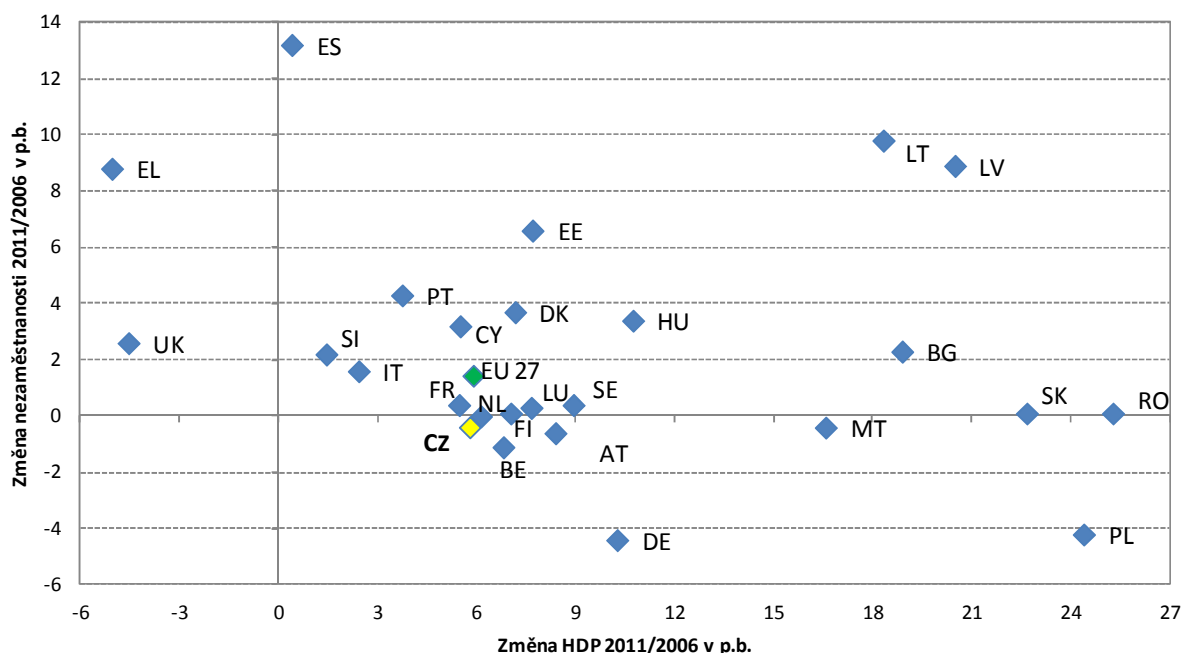
Tabulka 3 Aktuální měsíční vývoj míry nezaměstnanosti ve vybraných státech EU, 2011–2012

Země	2011										2012					změna v p.b.
	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	I.	II.	III.	IV.	V.		
Německo	6,1	6,0	6,0	5,9	5,9	5,8	5,7	5,6	5,6	5,6	5,6	5,6	5,6	5,6	-0,5	
ČR	6,9	6,8	6,8	6,7	6,6	6,5	6,5	6,6	6,7	6,8	6,9	6,8	6,7	6,7	-0,2	
Rakousko	4,2	4,2	4,0	3,8	3,8	4,0	4,2	4,3	4,1	4,1	4,1	4,0	3,9	4,1	-0,1	
Maďarsko	11,0	10,9	10,9	10,9	10,9	10,9	11,0	10,9	10,9	11,3	11,1	10,7	10,7	10,9	-0,1	
Slovensko	13,4	13,4	13,4	13,4	13,5	13,6	14,0	14,1	14,0	13,8	13,7	13,6	13,6	13,6	0,2	
Polsko	9,5	9,6	9,6	9,7	9,7	9,8	9,9	10,0	10,0	9,9	9,9	9,9	9,9	9,9	0,4	
EU 27	9,5	9,5	9,6	9,6	9,7	9,8	9,9	10,0	10,0	10,1	10,1	10,2	10,2	10,3	0,8	

Zdroj: Eurostat – unemployment rate (ILO); změna v p.b. je počítána mezi 3 Q roku 2008 a 1 Q roku 2012

ČR patří ve středoevropském regionu ke státům s nejnižší nezaměstnaností. Pokles dynamiky ekonomického růstu, který v ČR započal již během roku 2011 a v Německu by měl podle prognóz nastat během roku 2012, se bude pravděpodobně projevovat zpožděně i ve zvyšující se míře nezaměstnanosti. V ČR lze očekávat její mírné zvyšování během druhé poloviny roku 2012 i v roce 2013, pokud nedojde k výraznějšímu dlouhodobějšímu oživení, které obnoví důvěru zaměstnavatelů. Vysoká nezaměstnanost na Slovensku, které jinak kromě roku 2009 dosahuje nadprůměrného ekonomického růstu, je způsobena zejména vysokým podílem dlouhodobě nezaměstnaných, který se pohybuje mezi 60-70 % a patří k nejvyšším v rámci EU.

Graf 4 Souhrnné porovnání vývoje míry nezaměstnanosti a HDP/obyvatele (PPP) ve státech EU mezi roky 2006 a 2011

Zdroj: Eurostat

Při vzájemném porovnání hlavních makroekonomických veličin ve státech EU za posledních 6 let lze zhodnotit pozici České republiky jako dobrou, ale v průběhu času spíše zhoršující. Česko patří společně s Kyprem, Maltou a Slovinskem mezi novými členskými státy k ekonomicky nejrozvinutějším zemím a začíná se přibližovat některým státům z původní EU15. Samotná dynamika ekonomického vývoje¹ však řadí Česko mezi průměr EU27. ČR výrazněji ztrácí na rychle rostoucí nové členské země východní Evropy, méně také na stabilní ekonomiky SZ Evropy (Německo, Švédsko, Rakousko, Dánsko, Finsko, Belgie). Svou růstovou výkonností se tak v posledních 5 letech spíše přibližuje pomalu rostoucím až stagnujícím státům jihozápadního křídla EU – Francii, Kypru, Slovinsku, Portugalsku či Itálii. Pozitivní je, že na rozdíl od těchto států v Česku dlouhodobě neroste nezaměstnanost a její hodnota se v rámci EU drží na nízké úrovni.

ČR tak stojí v EU na pomyslném předělu mezi novými státy ze střední a východní Evropy a vyspělými ekonomikami SZ Evropy. Nové členské státy rostou rychleji ale z nižších hodnot a jejich zdrojem je především pokračující modernizace v průmyslu a ostatních sektorech, což se projevuje v rychleji rostoucí produktivitě. Další hnací silou je příliv zahraničních investorů a nižší výrobní náklady, tedy aspekty, které byly hlavními tahouny vysokého ekonomického růstu Česka mezi roky 2003 a 2007 a nyní dochází k jejich postupnému vyčerpávání. Naopak k tomu, aby se Česko dokázalo v růstových charakteristikách více přibližovat vyspělejším zemím SZ Evropy, je třeba rozvíjet inovačně a znalostně založené ekonomické aktivity, zvyšovat kvalitu a kompetence lidských zdrojů a podporovat rozvoj podnikání. K tomu by měly sloužit i efektivně a účelně vynakládané prostředky ze SF EU. To se zatím příliš nedaří a dokazují to i další podrobnější analytická zjištění v dalších kapitolách této zprávy. Česku tak reálně hrozí, že se v růstových ekonomických charakteristikách bude stále více přibližovat spíše stagnujícímu jižnímu křídlu EU.

¹ měřena pomocí HDP/obyvatele v paritě kupní síly

1.1.1 Mezinárodní konkurenceschopnost

Měřit a porovnávat globální konkurenceschopnost jednotlivých států je velice obtížné, neboť ji různou měrou ovlivňuje řada faktorů. Jedním z mezinárodně nejuznávanějších žebříčků je tzv. Global Competitiveness Index (GCI), který publikuje Světové ekonomické fórum (World Economic Forum – WEF). V rámci tzv. Zprávy o globální konkurenceschopnosti je hodnocena konkurenceschopnost téměř 150 zemí světa. Vypovídací schopnost tohoto i dalších podobných ukazatelů je sice omezená, i přesto jsou jeho výsledky podrobně sledovány a široce respektovány. Index vzniká na základě hodnocení jednotlivých hledisek makro i mikroekonomické výkonnosti, stability, vzdělanosti a rozvoje technologií a infrastruktury, které jsou rozděleny do dílčích subindexů.

Tabulka 4 Hodnocení konkurenceschopnosti zemí EU pomocí Global Competitiveness Index (GCI)

Země	GCI - hodnota					GCI - pořadí				
	2006	2009	2010	2011	změna hodnoty	2006	2009	2010	2011	změna pořadí
Švédsko	5,74	5,51	5,56	5,61	-0,13	3	4	2	3	0
Finsko	5,76	5,43	5,37	5,47	-0,29	2	6	7	4	-2
Německo	5,58	5,37	5,39	5,41	-0,17	8	7	5	6	2
Nizozemsko	5,56	5,32	5,33	5,41	-0,15	9	10	8	7	2
Dánsko	5,70	5,46	5,32	5,40	-0,30	4	5	9	8	-4
V. Británie	5,54	5,19	5,25	5,39	-0,15	10	13	12	10	0
Belgie	5,27	5,09	5,07	5,20	-0,07	20	18	19	15	5
Francie	5,31	5,13	5,13	5,14	-0,17	18	16	15	18	0
Rakousko	5,32	5,13	5,09	5,14	-0,18	17	17	18	19	-2
Lucembursko	5,16	4,96	5,05	5,03	-0,13	22	21	20	23	-1
Irsko	5,21	4,84	4,74	4,77	-0,44	21	25	29	29	-8
Estonsko	5,12	4,56	4,61	4,62	-0,50	25	35	33	33	-8
Španělsko	4,77	4,59	4,49	4,54	-0,23	28	33	42	36	-8
Česká rep.	4,74	4,67	4,57	4,52	-0,22	29	31	36	38	-9
Polsko	4,30	4,33	4,51	4,46	0,16	48	46	39	41	7
Itálie	4,46	4,31	4,37	4,43	-0,03	42	48	48	43	-1
Litva	4,53	4,30	4,38	4,41	-0,12	40	53	47	44	-4
Portugalsko	4,60	4,40	4,38	4,40	-0,20	34	43	46	45	-11
Kypr	4,36	4,57	4,50	4,36	0,00	46	34	40	47	-1
Maďarsko	4,52	4,22	4,33	4,36	-0,16	41	58	52	48	-7
Malta	4,54	4,30	4,34	4,33	-0,21	39	52	50	51	-12
Slovinsko	4,64	4,55	4,42	4,30	-0,34	33	37	45	57	-24
Lotyšsko	4,57	4,06	4,14	4,24	-0,33	36	68	70	64	-28
Slovensko	4,55	4,31	4,25	4,19	-0,36	37	47	60	69	-32
Bulharsko	3,96	4,02	4,13	4,16	0,20	72	76	71	74	-2
Rumunsko	4,02	4,11	4,16	4,08	0,06	68	64	67	77	-9
Řecko	4,33	4,04	3,99	3,92	-0,41	47	71	83	90	-43

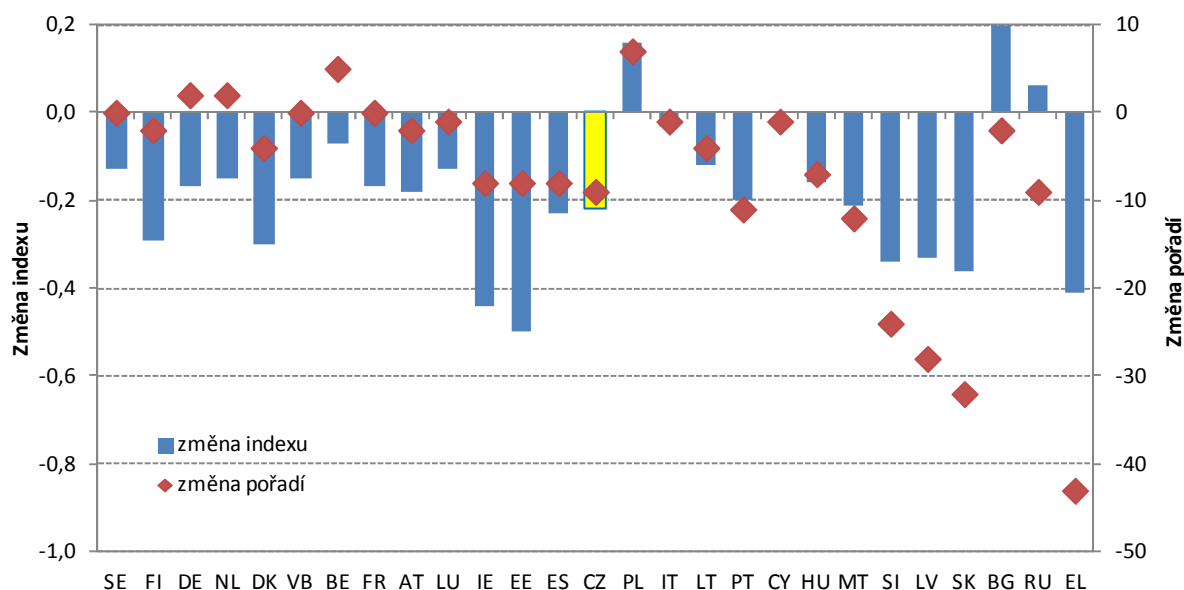
Zdroj: WEF – Global competitiveness report 2006, 2009-2011

Část dat kvalitativní povahy je získávána pomocí dotazníkového šetření mezi manažery firem z jednotlivých států, zbytek tvoří primární statistická data (bližší popis metodiky v *Global competitiveness report 2011-2012*).

Většina zemí EU zaznamenala ve sledovaném období pokles souhrnné hodnoty indexu konkurenceschopnosti i pořadí v celkovém hodnocení. Tento vývoj se týká téměř všech vyspělých zemí, které částečně ztrácí svou konkurenční výhodu na úkor rychle se rozvíjejících zemí BRIC

(Brazílie, Rusko, Indie, Čína) a dalších. Příčinou poklesu pozice států EU je při pohledu na detailní hodnoty dílčích pilířů GCI především zhoršená makroekonomická situace – vysoký dluh veřejných rozpočtů, stagnace / pokles ekonomické výkonnosti a problémy bankovního sektoru. Největší propad globální konkurenceschopnosti postihl malé, otevřené ekonomiky, které naplno zasáhla ekonomická krize – Slovensko, Slovinsko, pobaltské státy a také země s vysokou makroekonomickou nerovnováhou – Řecko a Irsko. Česká republika si také pohoršila, její propad byl v porovnání s ostatními státy EU průměrný a stále se mezi nimi drží v pomyslném středu. Z nových členských zemí je po Estonsku na nejlepší pozici.

Graf 5 Změna indexu konkurenceschopnosti a pozice jednotlivých států EU mezi roky 2006–2011

Zdroj: WEF – Global competitiveness report 2006, 2009-2011

Detailní pohled na jednotlivé faktory, které formují globální konkurenceschopnost Česka (podle WEF) nabízí tab. 5, přičemž z každého pilíře jsou vybrány maximálně 2 ukazatele s nejhodnějšími a nejlepšími hodnotami. Zajímavá zjištění podává kombinace hodnocení pomocí GCI, základních statistických dat a alokací finančních prostředků v rámci priorit NSRR. Jednoznačně nejhůře je v ČR hodnoceno institucionální prostředí, kde také došlo k největšímu negativnímu propadu. Největším problémem je nízká důvěra v politiku, neefektivní zacházení s veřejnými prostředky a protekce ve veřejném rozhodování.

Průměrně je hodnocena kvalita a rozsah infrastruktury, i když v této oblasti dochází k mírnému zlepšení (ze 48. na 36. pozici). Detailní pohled však odhalí, že za posunem stojí pouze dílčí zlepšení v kvalitě infrastruktury pro leteckou a vodní dopravu, které mají obecně pro dopravu a ekonomiku Česka menší význam. Naopak vnímání kvality železniční a silniční sítě se téměř nemění, nepříznivá je situace zejména u kvality silnic, kde patří Česku až 81. místo. Přitom jen v rámci OP Doprava bylo zatím proplaceno na silniční projekty 77,3 mld. Kč a na rozvoj železniční sítě 44,8 mld. Kč (Měsíční monitorovací zpráva, MMR, stav čerpání srpen 2012). To jistě přispělo k mírnému posunu kvality železniční sítě – v hodnocení GCI z 24. na 22. místo. Vyšší míra alokace finančních prostředků do výstavby a modernizace silniční sítě ale nepřinesla adekvátní zlepšení její kvality. Lze tedy konstatovat, že kvalita silniční infrastruktury se relativně vůči ostatním zemím podle GCI mírně zhoršuje. I když v rámci Česka dochází k určitému zlepšování, jeho tempo je v porovnání s ostatními státy pomalé. Příčin je mnoho a není možné je v rámci této analýzy blíže popsat.

Tabulka 5 Dílčí ukazatele indexu konkurenceschopnosti pro Českou republiku, srovnání pořadí v roce 2009 (ze 133 států) a 2011 (ze 142 států)

	Pořadí			Pořadí	
	2009	2011		2009	2011
Pilíř I - Instituce	62	84	Pilíř VII - Trh práce	20	42
Náklady kriminality pro firmy	28	16	Rigidita zaměstnanosti	49	27
Náklady terorismu pro firmy	16	33	Vztah mezd a produktivity	14	31
Důvěra veřejnosti v politiku	115	134	Odliv mozků	44	79
Protektce vládního rozhodování	104	123	Přijímání a propouštění	104	119
Pilíř II - Infrastruktura	48	36	Pilíř VIII - Finanční trh	42	53
Dodávky elektrické energie	19	18	Zdraví bank	29	25
Kvalita železniční sítě	24	22	Dostupnost půjček	37	38
Nabídka v letecké dopravě	-	63	Dostupnost rizikového kapitálu	55	85
Kvalita silnic	79	81	Cena finančních služeb	-	95
Pilíř III - Makro stabilita	43	43	Pilíř IX - Technologická připravenost	30	31
Úvěruschopnost	-	27	PZI a transfer technologií	14	15
Míra úspor	60	74	Vysokorychlostní internet	58	20
Vládní dluh	62	89	Dostupnost nových technologií	48	40
Pilíř IV - Zdraví a základní vzdělání	33	51	Technologická absorpce firem	35	45
Kojenecká úmrtnost	3	9	Pilíř X - Velikost trhu	40	40
Výskyt tuberkulózy	21	24	Velikost zahraničního trhu	27	27
Kvalita základního vzdělání	17	51	Velikost domácího trhu	41	46
Míra školní docházky	76	101	Pilíř XI - Sofistikovanost firem	25	36
Pilíř V - Vyšší vzdělání	24	30	Kvalita domácích dodavatelů	15	17
Dostupnost výzkumu a vzděl.	16	20	Množství domácích dodavatelů	8	23
Přístup k internetu ve školách	19	21	Rozvoj klastrů	34	47
Kvalita výuky matem. a přír. věd	10	66	Kontrola mezinárodní distribuce	91	111
Kvalita manažerských škol	36	82	Pilíř XII - Inovace	25	33
Pilíř VI - Trh produktů	27	36	Kvalita výzkumných institucí	19	26
Celní překážky	5	4	Výdaje firem na VaV	25	28
Intenzita konkurence	10	16	Dostupnost techniků a vědců	24	42
Překážky pro zahájení podnikání	60	94	Technologicky náročná vládní poptávka	23	81
Daňové zatížení	85	104			

Pozn.: V tabulce jsou u každého pilíře uvedeny vždy hodnoty nejlepších a nejhorších faktorů konkurenceschopnosti

Zdroj: WEF – Global competitiveness report 2011, 2009

Varující je také vývoj u hodnocení kvality vzdělání jako základního aspektu rozvoje znalostně založené konkurenceschopnosti. To se týká základního i vyššího vzdělávání. Přestože se počet absolventů VŠ zvyšuje (viz část B. 3 – Vzdělávání) a rostou také investice do vzdělávání, které samy o sobě nemohou celý vzdělávací systém změnit, ale mohou ho vylepšit, kvalita výuky a absolventů se přesto snižuje. U matematických, přírodovědných a manažerských škol dokonce rapidně. Přitom poptávka podnikatelské sféry po technicky a přírodovědně vzdělaných lidech roste. Kvalita absolventů však klesá a navíc se snižuje podíl technicky a přírodovědně vzdělaných na počtu celkových absolventů vysokých škol. Snižující se kvalitu lidských zdrojů na trhu práce potvrzuje také klesající hodnota kvalitativně založeného ukazatele – odliv mozků, který vychází z dotazníkového šetření a reprezentuje názor představitelů místních firem na dostupnost špičkových odborníků.

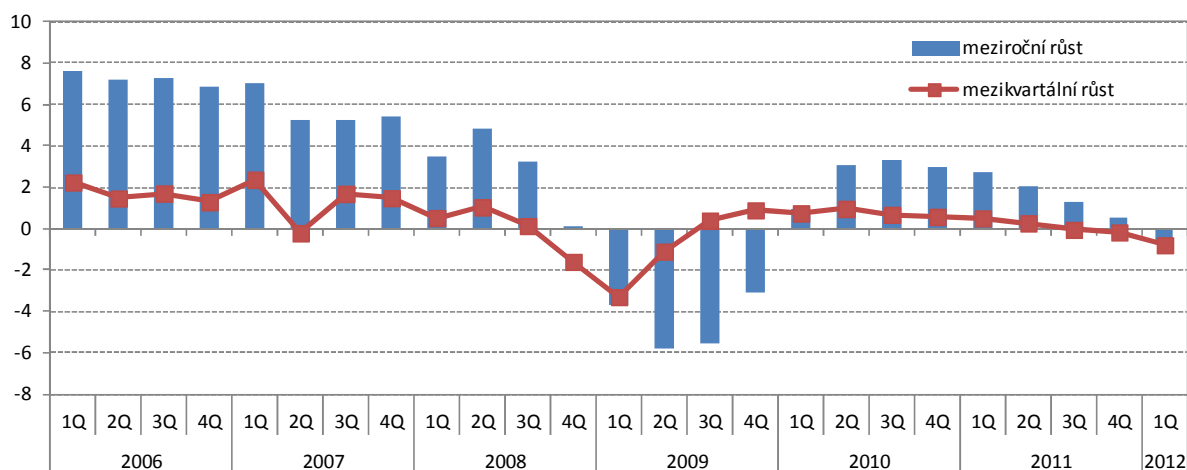
V turbulentní době posledních 4 let lze hodnotit pozitivně zdraví českých bank, které se v porovnání s ostatními státy zlepšilo. Záruky a zvýhodněné úvěry patří mezi intervence OP PI pravděpodobně také ovlivnily dobré hodnocení dostupnosti finančních instrumentů, zejména půjček. Naopak Česko výrazně ztratilo v oblasti poskytování rizikového kapitálu pro rozjezd a rozvoj podnikatelských aktivit.

Tyto nástroje jsou v ČR teprve ve fázi plánů a ostatní státy jsou výrazně aktivnější. Zde je nutné zmínit, že MPO již započalo aktivity vedoucí k otevření tzv. Seed fondu (fondu rizikového kapitálu) a ten by mohl být spuštěn v letech 2012–2013. Technologická připravenost a úroveň prostředí je velmi dobře hodnocenou oblastí, která vychází z tradičně dobrých místních technických kompetencí, které byly dále zvyšovány příchodem přímých zahraničních investorů (PZI) a transferem nejnovějších technologií. Poměrně výrazné investice do inovací a technologického rozvoje firem v rámci SF EU se projeví ve zvýšení dostupnosti nových technologií, ale jejich absorpce a využívání firmami se zhoršila. V klíčových ukazatelích inovačně hnaných ekonomik (*Sofistikovanost firemní produkce a Inovace*), kam je Česko podle WEF zařazeno, došlo k mírnému zhoršení. Ačkoliv firemní výdaje na VaV aktivity v posledních letech rostou (viz část 2. A), tempo jejich růstu je v porovnání s ostatními zeměmi podprůměrné. Největší propad nastává u hodnocení technologicky náročné vládní poptávky. Vládní instituce se při nákupu produktů a služeb stále více řídí cenou a kladou menší důraz na technologickou úroveň a inovativnost řešení/produktu, který poptávají.

1.2 Souhrnný vývoj výkonnosti české ekonomiky v období 2006–2011

Česká republika procházela mezi roky 2003 a 2007 velmi dobrým růstovým obdobím, kdy HDP rostl reálně meziročním tempem kolem 6 p.b. Vrcholu dosáhl ekonomický růst v roce 2006 a od 1. čtvrtletí roku 2007 nastal postupný pokles, který vyvrcholil krizovým rokem 2009, kdy ekonomika klesala meziročně ve všech čtvrtletích. Pokrizové oživení trvalo pouze krátkou dobu a od 4. čtvrtletí 2010 tempo růstu znovu zpomaluje. Na přelomu let 2011/2012 se ekonomika v Česku dostává opět do červených čísel.

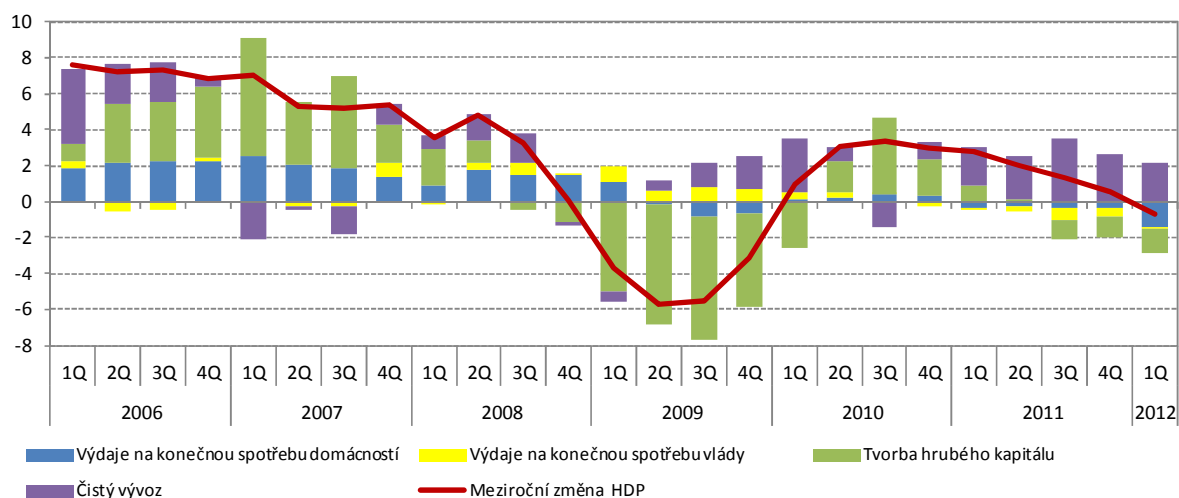
Graf 6 Meziroční a mezičtvrtletní vývoj HDP 2006–2012, stálé ceny, sezónně očištěno (p.b.)

Zdroj: ČSÚ – čtvrtletní národní účty

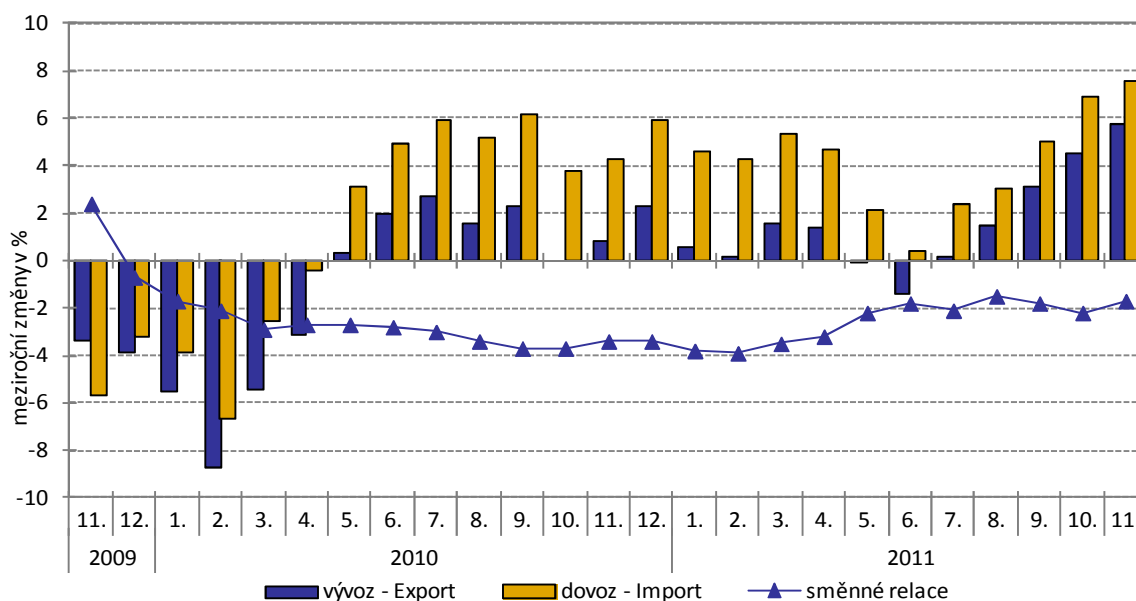
Graf 7 Příspěvky výdajových složek ke změně HDP (p.b.), meziroční indexy, 2006–2012

Zdroj: ČSÚ – čtvrtletní národní účty

Vývojová dynamika HDP v ČR opticky korespondovala s vývojem v EU, zejména mezi lety 2008 a 2011. Jeho struktura podle výdajových složek však ukázala, že významný vliv na útlum hospodářství ČR měly zejména domácí podmínky, neboť čistý vývoz během posledních 3 let, s výjimkou 3. čtvrtletí roku 2010, měl vždy růstovou tendenci. V posledních čtyřech čtvrtletích byl dokonce jedinou růstovou složkou, naopak nejvíce utlumovaly ekonomiku omezená tvorba kapitálu, nízká míra investic a v posledních dvou čtvrtletích také změna stavu zásob. Firmy pod tlakem nepříznivých očekávání budoucího vývoje omezovaly investice a k růstu nepřispívala ani restriktivní výdajová politika vlády, která se snaží snižovat deficit rozpočtu. Velmi znepokojující jsou však klesající výdaje domácností, které se v meziročním srovnání propadly v 1. čtvrtletí 2012 o 1,5 p.b., což je více než v období krize v roce 2009. Domácnosti jsou vzhledem k nejistému vývoji, který trvá již 4 roky, nastupující druhé vlně ekonomické recese a pomalu rostoucím reálným mzdám, nuceny výrazněji omezovat své výdaje. Zhoršující se pozici domácností potvrzuje i klesající hrubá míra úspor.

Graf 8 Vztah cen vývozu a dovozů, směnné relace (meziroční změna v p.b.), 2009–2011

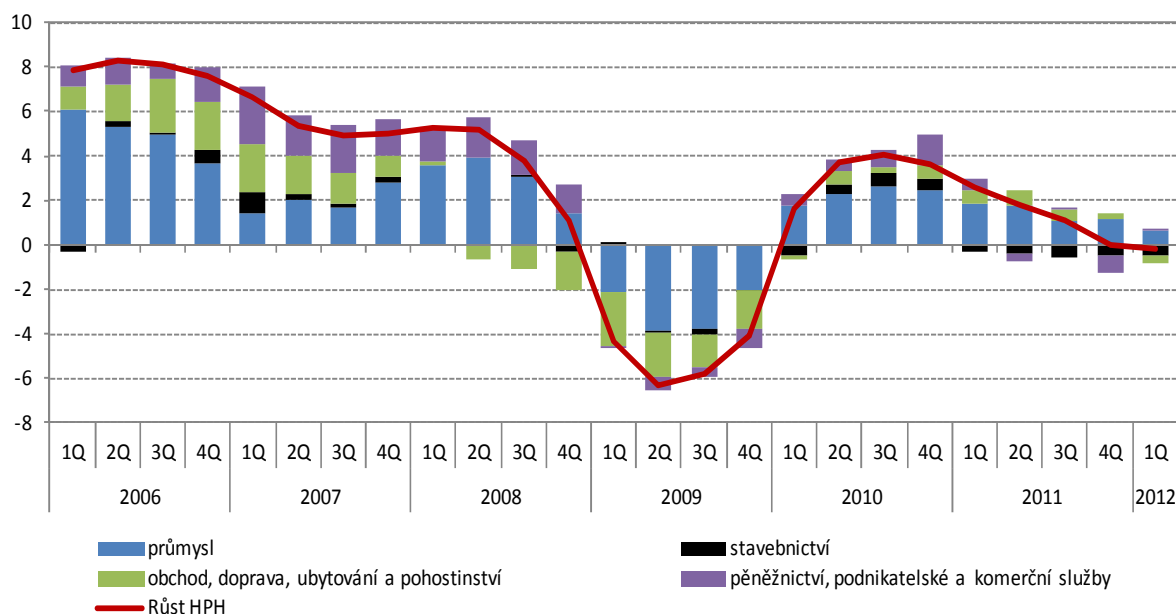

Zdroj: ČSÚ – ceny v zahraničním obchodě

Na konci roku 2009 se prudce snížily směnné relace v zahraničním obchodě – dovozy byly dražší než vývozy. Příčinou byla především silná koruna, která nutila české vývozce zlevňovat své výrobky, aby zůstali na zahraničních trzích konkurenceschopní. Vývoj směnných relací se postupně během roku 2011 zlepšoval, ale ty přesto zůstaly stále záporné.

Dynamiku reálné výkonnosti jednotlivých odvětví české ekonomiky měří vytvořená hrubá přidaná hodnota (HPH), resp. její příspěvky k celkovému růstu. Během celého sledovaného období hraje až na malé výjimky nejvýznamnější roli výkonnost v průmyslu. Za rok 2011 vzrostla meziročně tvorba HPH pouze o 1,5 p.b. To je vyjma krizového roku 2009 nejnižší hodnota za posledních 12 let. Příčinou byl především pokles v odvětví peněžnictví a podnikatelských služeb a pokračující útlum ve stavebnictví. Také růst v průmyslu ztrácí během roku 2011 svou dynamiku, byť jsou mezi jednotlivými dílčími odvětvími zpracovatelského průmyslu značné rozdíly (bližší v části 2. A).

Graf 9 Příspěvky jednotlivých odvětví ke tvorbě hrubé přidané hodnoty (p.b.), 2006–2012

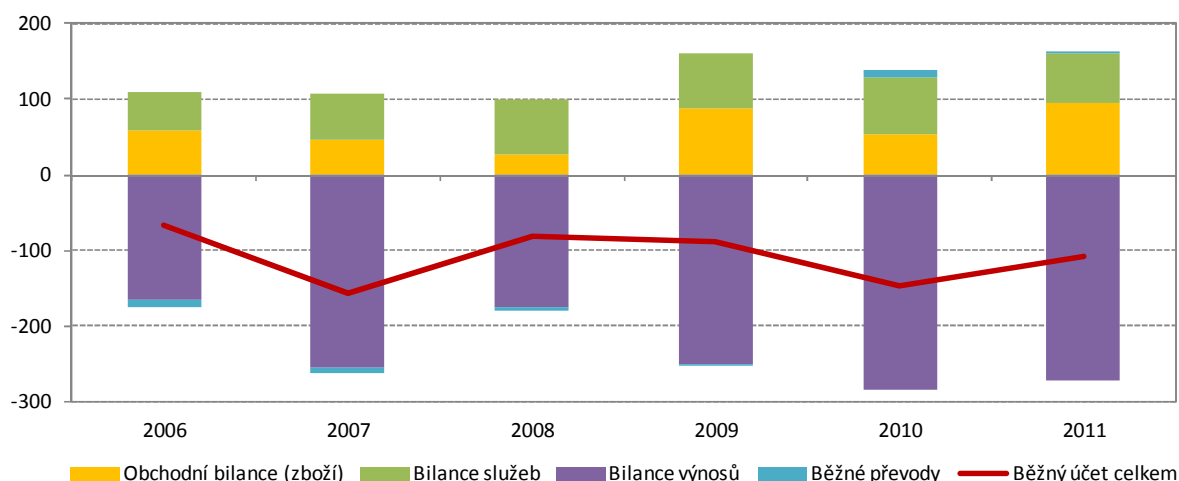

Zdroj: ČSÚ – čtvrtletní národní účty

1.3 Vnější ekonomické vztahy

Platební bilance se proti roku 2010 zhoršila. Do ČR přišlo méně přímých zahraničních investic, příliv portfoliových investic byl jen zlomkem objemu z roku 2010 a značně slabší byl i přebytek kapitálového účtu. Ke zhoršení došlo i přesto, že jedno z měřítek vnější rovnováhy se vyvíjelo pozitivně - deficit běžného účtu se v roce 2011 zlepšil (viz graf 10). Deficit běžného účtu se pohybuje v posledních letech stabilně mezi 100 až 150 mld. Kč, v roce 2011 došlo k mírnému zlepšení díky většímu přebytku zbožových operací (čistým vývozem) a příznivější bilanci výnosů, která je však dlouhodobě hlavní negativní složkou z důvodu vysokého podílu PZI v ČR. Zvyšují se vyplacené dividendy do zahraničí, které významně převyšují reinvestované zisky. V posledních 4 letech je negativní také bilance mezd zaměstnanců (klesá zájem o práci v zahraničí, naopak opět roste počet zahraničních pracovníků v ČR).

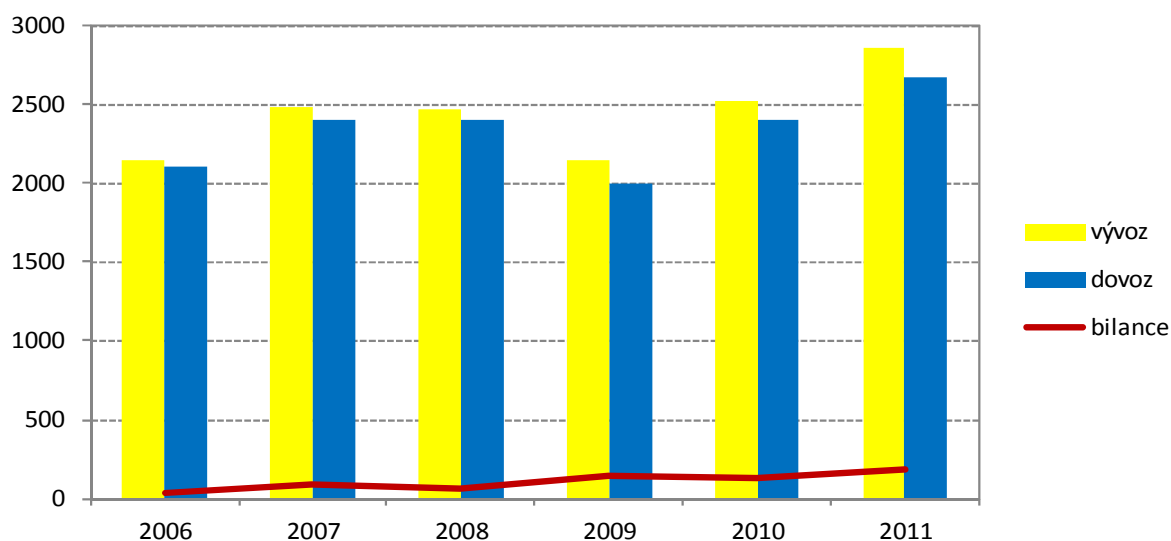
Graf 10 Struktura platební bilance běžného účtu (salda v mld. Kč), 2006–2011

Zdroj: ČNB

Zahraniční obchod má dlouhodobě rostoucí tendenci, přičemž jeho čisté saldo se také zvyšuje a přispívá stále více k ekonomickému růstu Česka. Příčinou je především dlouhodobý příliv zahraničních investorů, kteří většinu své produkce vyváží do zahraničí, velký podíl zpracovatelského průmyslu v domácí ekonomice a relativně malý domácí trh.

Graf 11 Bilance zahraničního obchodu (mld. Kč), 2006–2011

Zdroj: ČSÚ – statistika zahraničního obchodu

Z hlediska teritoriálního je klíčovým dovozním i vývozním trhem EU, kam směřuje 85 % vývozu a odkud přichází do Česka zhruba 2/3 dovozu. Klíčovým partnerem v zahraničním obchodu je Německo. Přestože jeho podíl na vývozu stagnuje a dovozy dokonce klesají, stále se na jeho trh exportuje téměř 1/3 celkového vývozu, v dovozu tvoří jeho podíl 25 %. V posledních letech také stoupá podíl exportu na východní trhy (zejména do Ruska, kde meziroční nárůst dosahoval až 30 %) a do zemí BRIC. V souvislosti s problémy zemí eurozóny a stagnací většiny zemí EU bude klíčové pro

udržení vysoké růstové tendence českého exportu zvyšování podílu na mimoevropských a rychle se rozvíjejících trzích. K tomu by měly také směřovat veřejné intervence a jejich nástroje.

Tabulka 6 Struktura trhů zahraničního obchodu v letech 2010 a 2011 (mil. Kč)

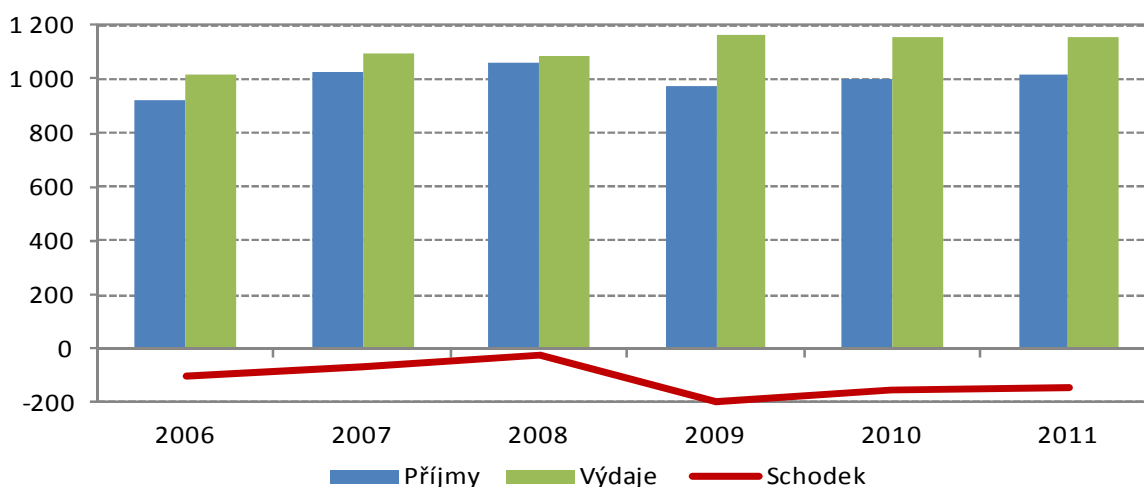
		2010	2011	index 2011/2010
Celkem	vývoz	2 532 797	2 866 123	113,2
	dovoz	2 411 556	2 674 696	110,9
	saldo	121 241	191 426	157,9
z toho EU	vývoz	2 126 339	2 376 844	111,8
	dovoz	1 527 883	1 706 488	111,7
	saldo	598 456	670 355	112,0
z toho rozvojové ekonomiky	vývoz	100 631	107 205	106,5
	dovoz	187 182	194 644	104,0
	saldo	-86 551	-87 440	101,0
z toho tranzitivní evropské ekonomiky a SNS	vývoz	120 826	161 105	133,3
	dovoz	192 078	224 385	116,8
	saldo	-71 252	-63 279	88,8

Zdroj: ČSÚ – statistika zahraničního obchodu

1.4 Vládní výdaje a zadluženost

Až do roku 2008 rostly příjmy státního rozpočtu rychleji než jeho výdaje, a proto se snižoval i jeho deficit. Příčinou byl zejména vysoký ekonomický růst a z toho plynoucí zvyšující se výběr daní. Krizový rok 2009 znamenal velký propad v příjmech při stále rostoucích výdajích a výsledkem byl deficit ve výši téměř 200 mld. Kč (5,2 % HDP). Následné nastolení restriktivní rozpočtové politiky spolu s mírným ekonomickým oživením přineslo v letech 2010 a 2011 snížení deficitu, který se přiblížil hranici 3 % HDP. Ve struktuře rozpočtu se v těchto letech zastavil růst výdajů, stále mírně roste jeho příjmová složka, přičemž daňové příjmy státního rozpočtu se během posledních dvou let zvýšily o 4,7 p.b. v roce 2010, resp. 3 p.b. v roce 2011. Příčinou je oživení ekonomiky a také zvýšení daňové sazby.

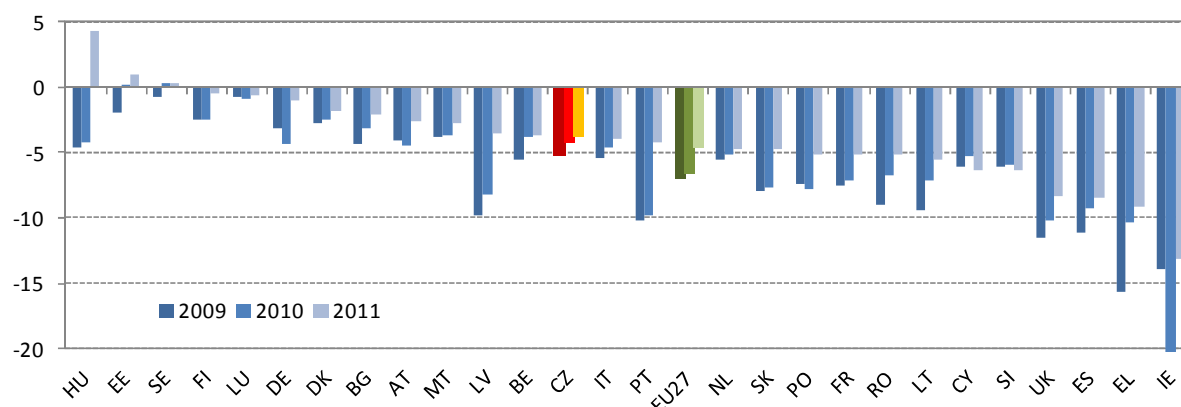
Graf 12 Struktura státního rozpočtu (mld. Kč), 2006–2011

Zdroj: MF – závěrečný účet státního rozpočtu

V porovnání s vládními rozpočty ostatních států EU se řadí Česko k lepšímu průměru a jeho schodek atakuje hranici 3 % HDP, referenční hodnotu podle Paktu stability a růstu. Rozpočtový přebytek, který vykazalo Maďarsko v roce 2011, byl dán znárodněním penzijních fondů, které činilo podle odhadů až 10 % HDP. Opravdu vyrovnané rozpočty s deficitem do 1 % HDP případně přebytkem tak mají v tomto období pouze Estonsko, Švédsko a Lucembursko. U většiny zemí, s výjimkou Slovinska a Kypru jsou patrné tendence snižujících se vládních deficitů.

Graf 13 Deficit/přebytek státního rozpočtu v % HDP příslušného roku v zemích EU, 2009–2011

Zdroj: Eurostat

Období celosvětové ekonomické krize a poklesu hospodářské výkonnosti bylo doprovázeno nadměrným a rychlým zadlužováním jednotlivých států, z nichž některé přivedl rostoucí dluh a neschopnost splácet půjčky se stále vyššími úrokovými mírami až na pokraj státního bankrotu. Dluh některých zemí EU se dostal i nad úroveň 100 % ročního HDP, přičemž u řady z nich stoupl celkový zadlužení o třetinu až polovinu jen za posledních 5 let. Česko je v tomto směru stále v relativně dobré kondici, i když i jemu stoupl skokově zadlužení mezi roky 2009 a 2011 a výhled na příští dva roky předpokládá přiblížení celkového deficitu veřejných rozpočtů k hranici 50 % HDP. Snaha o snížení deficitu a výhledové sestavování vyrovnaných státních rozpočtů je i v případě Česka nutná.

Tabulka 7 Celkové zadlužení států EU (vládní dluh), v % HDP, vývoj 2006–2011

Země	2006	2007	2008	2009	2010	2011	změna v p.b.
Švédsko	45,0	40,2	38,8	42,6	39,4	38,4	-6,6
Bulharsko	21,6	17,2	13,7	14,6	16,3	16,3	-5,3
Estonsko	4,4	3,7	4,5	7,2	6,7	6,0	1,6
Kypr	64,7	58,8	48,9	58,5	61,5	71,6	6,9
Malta	64,4	62,3	62,3	68,1	69,4	72,0	7,6
Polsko	47,7	45,0	47,1	50,9	54,8	56,3	8,6
Finsko	39,6	35,2	33,9	43,5	48,4	48,6	9,0
Rakousko	62,3	60,2	63,8	69,5	71,9	72,2	9,9
Belgie	88,0	84,1	89,3	95,8	96,0	98,0	10,0
Lucembursko	6,7	6,7	13,7	14,8	19,1	18,2	11,5
Slovensko	30,5	29,6	27,9	35,6	41,1	43,3	12,8
Česká republika	28,3	27,9	28,7	34,4	38,1	41,2	12,9
Německo	68,1	65,2	66,7	74,4	83,0	81,2	13,1
Itálie	106,1	103,1	105,7	116,0	118,6	120,1	14,0
Dánsko	32,1	27,1	33,4	40,6	42,9	46,5	14,4

Země	2006	2007	2008	2009	2010	2011	změna v p.b.
Maďarsko	65,9	67,1	73,0	79,8	81,4	80,6	14,7
Nizozemsko	47,4	45,3	58,5	60,8	62,9	65,2	17,8
Litva	17,9	16,8	15,5	29,4	38,0	38,5	20,6
EU 27	61,6	59,0	62,5	74,8	80,0	82,5	20,9
Rumunsko	12,4	12,8	13,4	23,6	30,5	33,3	20,9
Slovinsko	26,4	23,1	21,9	35,3	38,8	47,6	21,2
Francie	63,7	64,2	68,2	79,2	82,3	85,8	22,1
Španělsko	39,7	36,3	40,2	53,9	61,2	68,5	28,8
Lotyšsko	10,7	9,0	19,8	36,7	44,7	42,6	31,9
Portugalsko	69,3	68,3	71,6	83,1	93,3	107,8	38,5
V. Británie	43,4	44,4	54,8	69,6	79,6	85,7	42,3
Řecko	106,1	107,4	113,0	129,4	145,0	165,3	59,2
Irsko	24,5	24,8	44,2	65,1	92,5	108,2	83,7

Zdroj: Eurostat

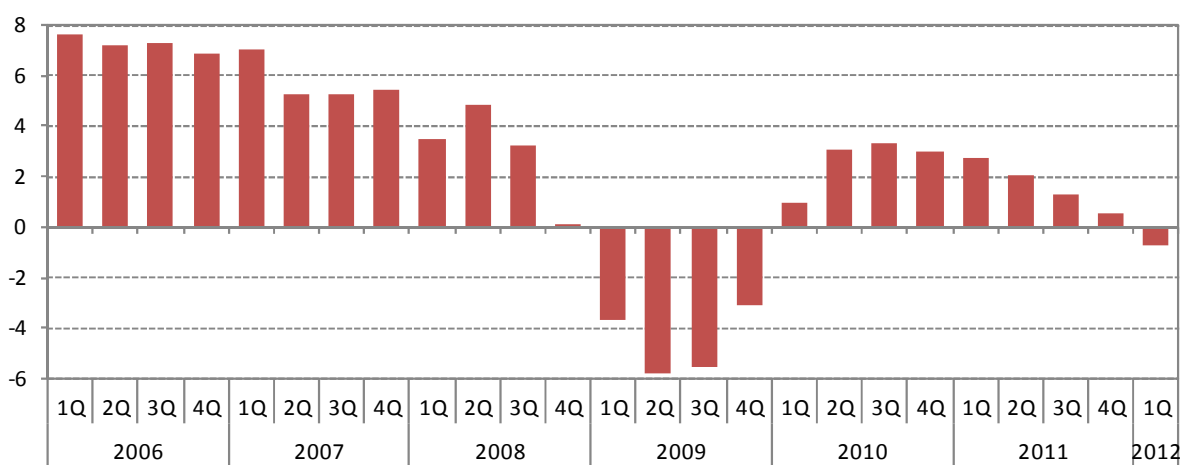
2 Socioekonomická analýza ve struktuře cílů NSRR

2.1 Konkurenceschopná česká ekonomika

Ekonomická výkonnost a zdroje růstu

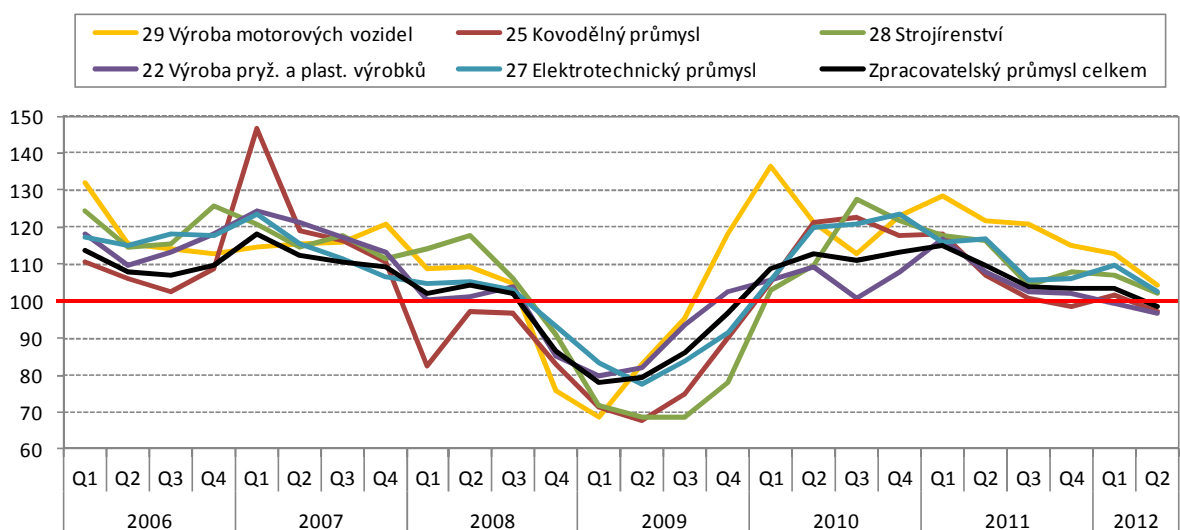
Hlavním tahounem ekonomického růstu Česka (nejen) posledních 5 let byl jednoznačně zpracovatelský průmysl (ZP) – blíže viz zjištění v části 1.2. Jeho výkonnost proto do značné míry kopíruje vývoj celé ekonomiky. Krize se na průmyslové produkci projevila dříve. Již během roku 2008 docházelo ke stagnaci a meziroční propad se dostavil ve 4. čtvrtletí 2008. Průmysl jako celek se vrátil k růstu od 3. čtvrtletí 2009 a oživení vrcholilo v 1. čtvrtletí 2011 meziročním růstem 12,1 p.b.

Graf 14 Meziroční vývoj HDP v p.b. v ČR, 2006–2012

Zdroj: ČSÚ – čtvrtletní národní účty

Graf 15 Průmyslová produkce v nejvýznamnějších odvětvích zpracovatelského průmyslu ČR, (meziroční indexy), 2006–2012

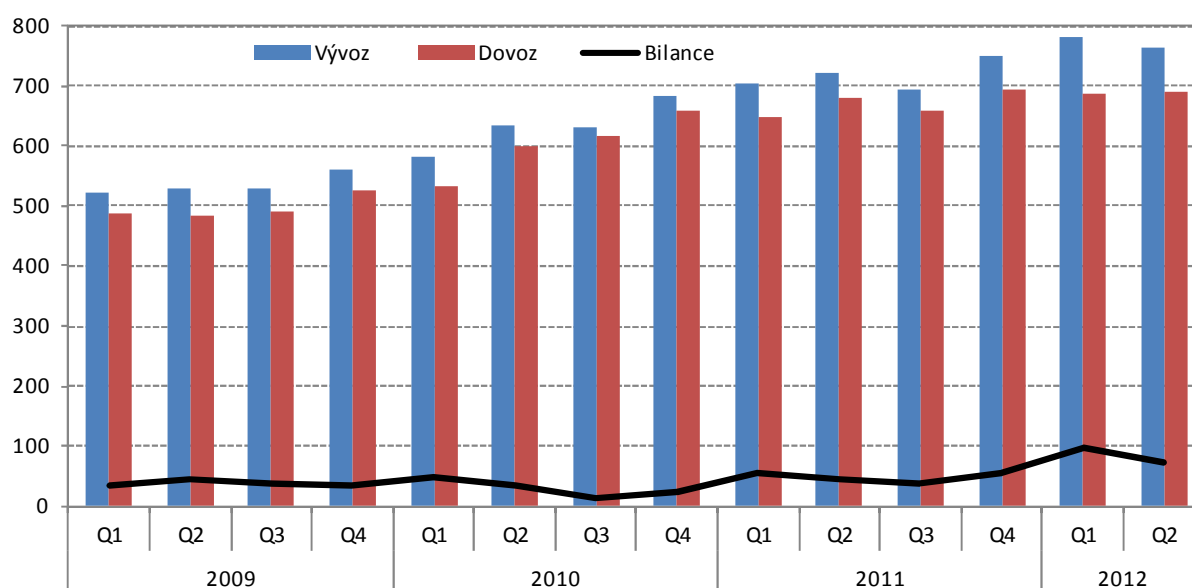
Zdroj: ČSÚ – statistika průmyslu

Z dílčích odvětví ZP po krizi jednoznačně nejvíce vybočil vývoj v automobilovém průmyslu, který se stal hlavním tahounem oživení v průmyslu během tohoto období. Průměrný meziroční růst hodnoty

produkce v automobilovém průmyslu dosahoval během let 2010 a 2011 20 p.b., což je zhruba dvojnásobek než je průměr ostatních průmyslových odvětví. Příčinou je především velmi dobrý vývoj odvětví v Česku, kde se daří nejvýznamnějším výrobcům (Škoda Auto, Hyundai), kteří svou poptávkou pozitivně ovlivňují celý subdodavatelský řetězec. K oživení přispívá také dobrý vývoj automobilového průmyslu v zahraničí, především v Německu, kam míří více než 50 % exportu osobních vozidel a jejich příslušenství a dílů². Výroba osobních vozidel tvoří navíc téměř 17 % celkové HPH v průmyslu a je objemově nejvýznamnějším odvětvím. V první polovině roku 2012 však pokračuje zpomalování hospodářství, které započalo již na začátku roku 2011 – průmysl a většina jeho odvětví meziročně klesají, výjimku tvoří pouze výroba osobních vozidel a dopravních prostředků, strojírenství, elektrotechnický a chemický průmysl, které si udržují mírně růstové charakteristiky.

Graf 16 Čtvrtletní vývoj bilance zahraničního obchodu (mld. Kč), 2009–2012

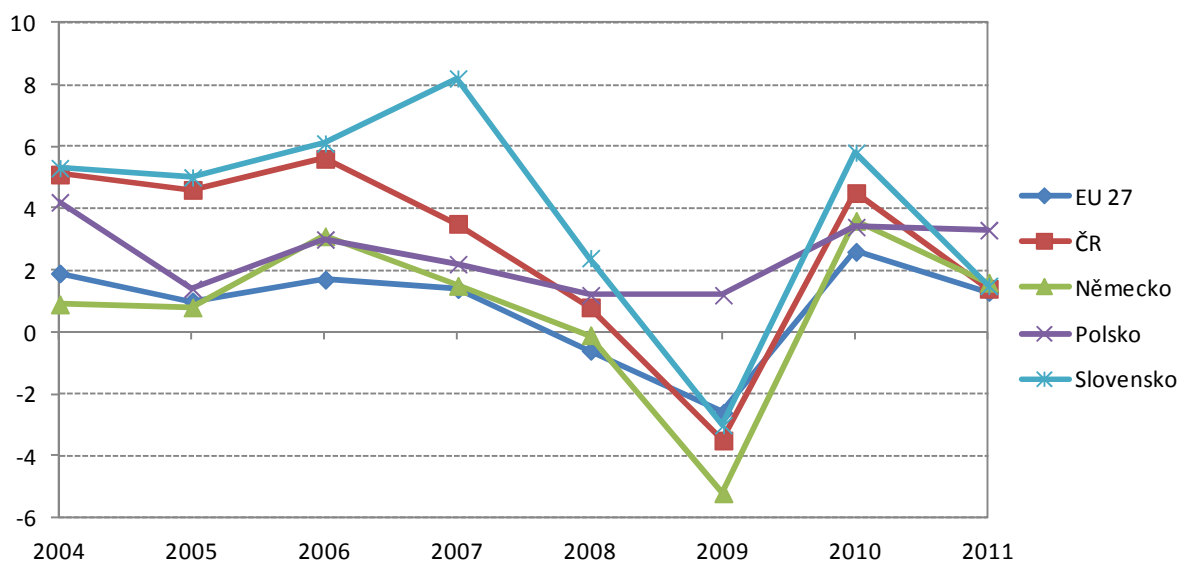

Zdroj: ČSÚ – statistika zahraničního obchodu

Hlavním zdrojem ekonomického růstu v roce 2010 byly investice, především změna zásob, ve 3. a 4. čtvrtletí i tvorba hrubého fixního kapitálu. Postupně se k nim přidala i rostoucí pozitivní bilance zahraničního obchodu, která se v roce 2011 stala jedinou růstovou složkou HDP. Vývoz i jeho čistý přebytek roste navzdory oslabování ekonomické výkonnosti během 2. poloviny roku 2011 a v prvních dvou čtvrtletích roku 2012. Dosahované přebytky v zahraničním obchodu, blížící se 100 mld. Kč, jsou nejvyšší v historii Česka. Nejvýznamnější exportní položkou byly osobní automobily a jejich díly. Váha této skupiny na celkovém exportu vzrostla ze 7,6 % v roce 2010 už na 8,6 % v roce 2011. Meziročně se hodnota jejich exportu zvýšila o 52,6 mld. Kč na 461 mld. Kč. K hodnotovému růstu došlo i přesto, že exportní ceny aut po většinu roku meziročně klesaly a do nepatrných přírůstků se dostaly až ve 4. čtvrtletí. Ukazuje to na významnou obchodní zdatnost exportérů a na rostoucí celosvětovou poptávku po automobilech a jejich dílech.

² Volkswagen a jeho koncernové značky (kromě Seatu) dlouhodobě rostou a posilují svou pozici na globálních trzích. Vazba v Česku lokalizovaných subdodavatelů automotive na německý trh, kterému vládne VW, jim pomohla lépe přežít složitou situaci posledních 5 let.

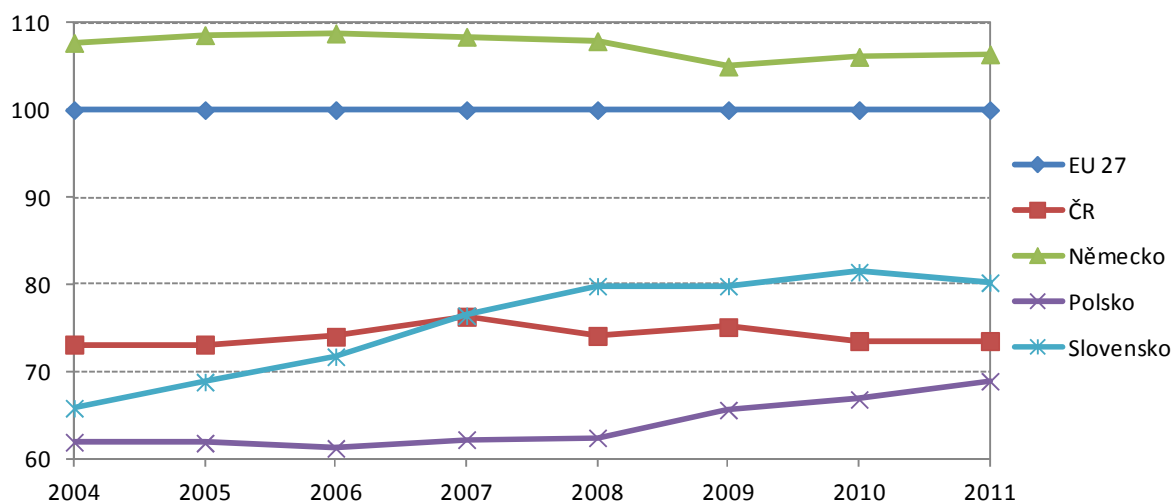
Graf 17 Vývoj produktivity práce na zaměstnanou osobu, meziroční změna v p.b., 2006–2011

Zdroj: Eurostat – Labour productivity

Významným zdrojem růstu ekonomiky Česka, stejně jako dalších států střední a východní Evropy, byla rostoucí produktivita práce. Pokles v roce 2009 byl v ČR následován razantním zvyšováním produktivity v roce 2010, firmy si v nejisté situaci nedovolily přijímat nové zaměstnance – celková zaměstnanost klesala v ČR v roce 2009 a 2010 meziročně o 1 %, resp. 0,9 %, až v roce 2011 došlo k mírnému růstu 1,3 %.

Graf 18 Úroveň produktivity práce ve vybraných zemích (EU 27=100), 2004–2011

Zdroj: Eurostat – Labour productivity, produktivita přepočtena na zaměstnanou osobu

I přesto se však zatím celková úroveň produktivity práce v Česku pohybuje výrazně pod průměrem EU27, v přepočtu na zaměstnanou osobu dosahovala v roce 2011 73,5 %, v případě přepočtu na odpracované hodiny dosahuje pouze 68,4 % průměru EU27. Ve srovnání s okolními rychle rostoucími státy Slovenskem a Polskem, tak Česko v dynamice vývoje produktivity práce zaostává.

Tabulka 8 Příliv PZI v odvětvové struktuře (v mil. Kč), 2006-2011

Sektor	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Služby, stavebnictví, těžba, elektřina, voda, plyn	85 125	133 507	96 267	92 472	126 239	86 592
Zpracovatelský průmysl	38 306	78 437	13 862	-36 678	-8 965	9 046
<i>z toho výroba strojů, přístrojů a zařízení</i>	<i>16 882</i>	<i>31 821</i>	<i>8 180</i>	<i>-17 995</i>	<i>-6 078</i>	<i>-5 438</i>
Celkem	123 431	211 944	110 130	55 794	117 275	95 638

Zdroj: ČNB – přímé zahraniční investice

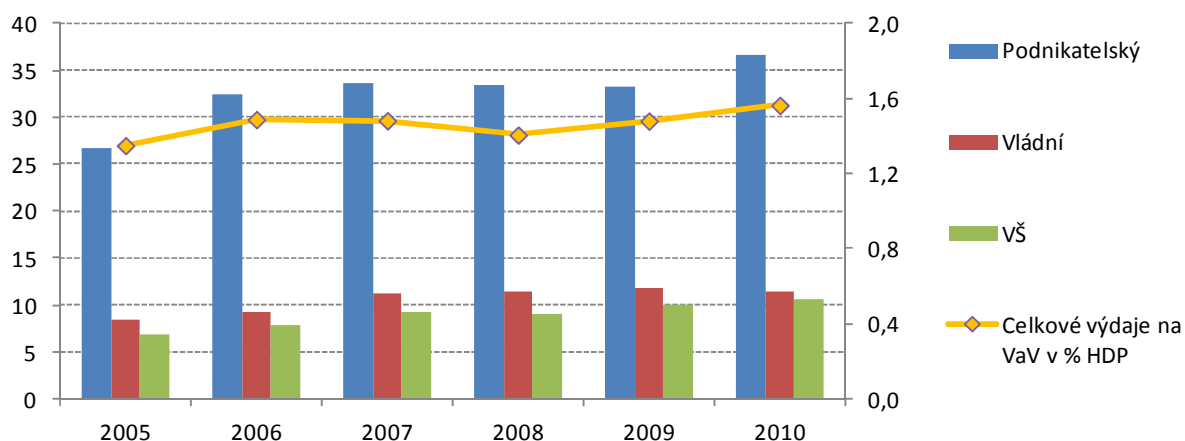
Negativní vývoj ekonomiky a obavy investorů se projeví také u PZI. Jejich příliv vrcholil v roce 2007, v dalších dvou letech následoval vždy propad o 50 %. Zejména v roce 2009, méně v roce 2010 došlo k odlivu reinvestovaných zisků i základního kapitálu zahraničních podniků ve zpracovatelském průmyslu. Snižování přílivu zahraničních investic do Česka v posledních 4 letech není dáno pouze ekonomickou krizí, ale také rostoucí úrovní české ekonomiky, která se tak stává stále dražší a méně atraktivní pro velké investice výrobní povahy, které tu dominovaly v předchozích dvou dekadách.

Výzkumné, vývojové a inovační aktivity a rozvoj znalostní ekonomiky

Vstupy a rozvojové podmínky

Rozvoj výzkumných a vývojových (VaV) aktivit, měřený výdaji a počty zaměstnanců, má v Česku rostoucí tendenci, pouze s mírnou stagnací v letech 2008 a 2009. Ta se však netýkala vysokoškolského sektoru. Restriktivní politika vládního rozpočtu se projevila ve stagnaci až mírném poklesu vládních výdajů na VaV v letech 2008–2010. To rozhodně nelze hodnotit pozitivně, neboť ekonomiku mohou pomoci nastartovat v době hospodářských recesí právě investice do výzkumu, vývoje a inovací.

Graf 19 Výdaje na VaV podle sektoru provádění (mld. Kč) a v % HDP

Zdroj: ČSÚ – ukazatele VaV

Tabulka 9 Výdaje na VaV v podnikatelském sektoru podle zdrojů financování (mil. Kč)

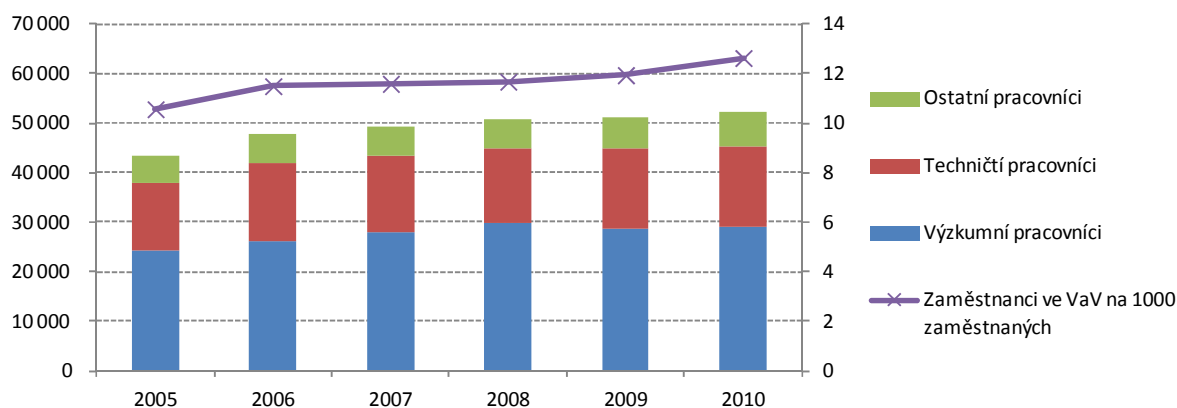
Sektor	2005		2010	
	mil. Kč	Podíl v %	mil. Kč	Podíl v %
Podnikatelský	26 657	100,0	36 623	100,0
Podnikatelský (soukromé národní zdroje)	21 983	80,8	28 176	76,9
Vládní (státní rozpočet)	3986	14,7	4 712	12,9
Soukromé zahraniční zdroje	966	3,5	2 828	7,7
Veřejné zahraniční zdroje	252	0,9	877	2,4
Ostatní národní zdroje	21	0,1	30	0,1

Zdroj: ČSÚ – ukazatele VaV

Výdaje na VaV rostly v roce 2010 alespoň v podnikatelském sektoru, meziročně o 10 p.b. Do statistiky výdajů podnikatelského sektoru jsou zahrnuty i různé státní dotace, jejichž hodnota i podíl se mírně zvyšuje. Mezi ně patří dotace a granty na VaV aktivity (např. AV ČR nebo MPO). Zajímavý je i poměrně strmý nárůst soukromých zahraničních zdrojů na výdajích VaV podnikového sektoru. To značí, že se v Česku rozvíjí stále více výzkumné a vývojové aktivity zahraničních společností a může to být příslibem, že jednodušší, montážní provozy budou postupně nahrazovat sofistikovanější aktivity s vyšším podílem VaV přímo v místních pobočkách. I přesto je tento podíl vzhledem ke značnému významu zahraničních společností v české ekonomice stále relativně malý a nelze s jistotou tvrdit, že se jedná o začátek nového trendu.

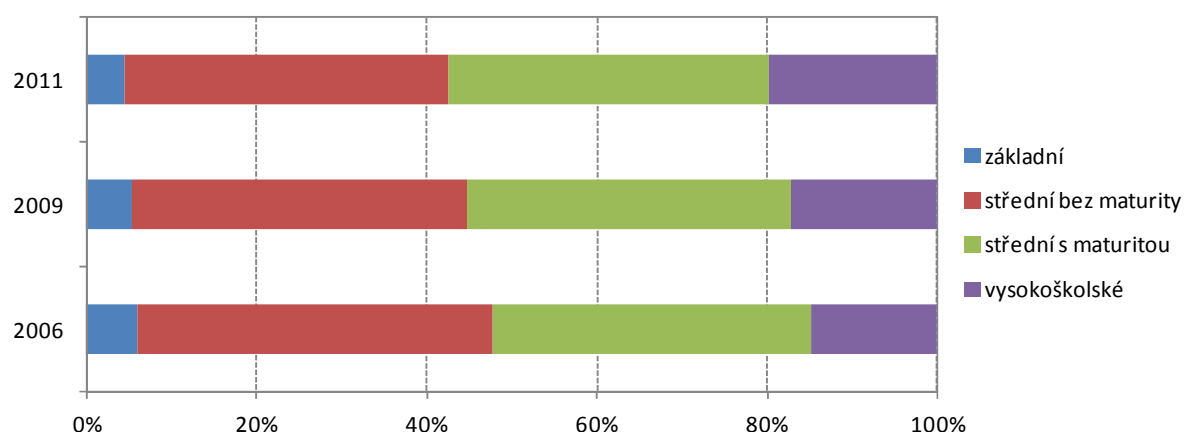
Celkové výdaje na VaV aktivity z veřejných zahraničních zdrojů (fondy EU, dotace a granty EK) vzrostly z 600 mil. v roce 2005 na 2,2 mld. v roce 2010 a nárůst je nejstrmější zejména v posledních dvou letech (2009 a 2010) v souvislosti s nastartováním čerpání ze SF EU a velkými projekty v oblasti VaVa.

Graf 20 Pracovníci ve VaV (FTE) podle jejich činností, 2005–2010

Zdroj: ČSÚ – ukazatele VaV

Graf 21 Struktura zaměstnaných v ČR podle nejvyššího dosaženého vzdělání (v %), 2006–2011

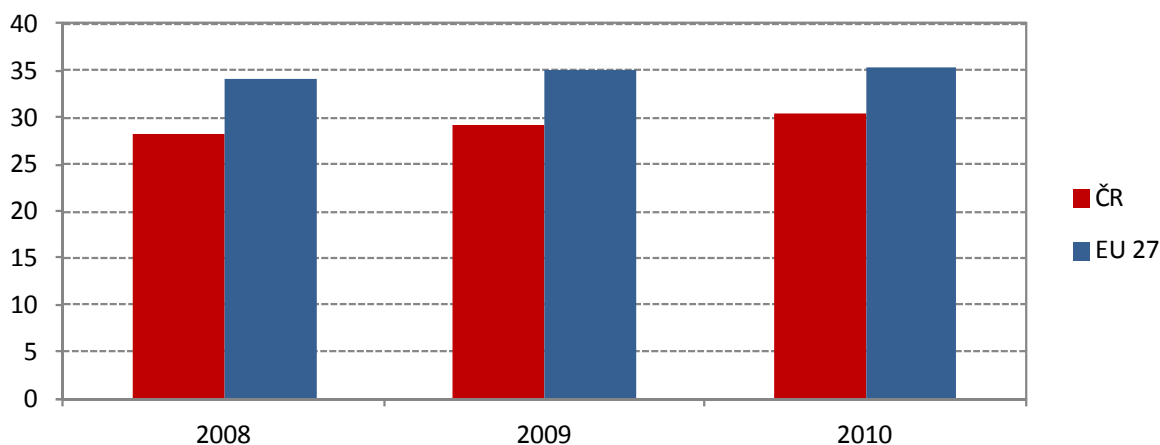

Zdroj: ČSÚ – VŠPS

Počet zaměstnanců ve VaV rostl po celé sledované období. Příznivé je zejména zvýšení tempa růstu v pokrizovém roce 2010, které se odehrálo zejména v podnikatelském sektoru. To značí, že firmy pro svůj budoucí růst více využívají VaV aktivity, čemuž částečně odpovídá i zvyšující se podíl vzdělanostně náročné zaměstnanosti. Ten je ale třeba chápat také kriticky, neboť počet VŠ vzdělaných v populaci se sice zvyšuje (a tím i jejich zaměstnanost), jejich kvalita ale podle řady nezávislých hodnocení klesá (viz např. GCI podle WEF v části 1.1.1). Na tento aspekt je třeba v budoucnu více zaměřit státní intervence i opatření v rámci SF EU.

Výstupy VaV a Inovačního systému, rozvoj znalostně založené konkurenceschopnosti

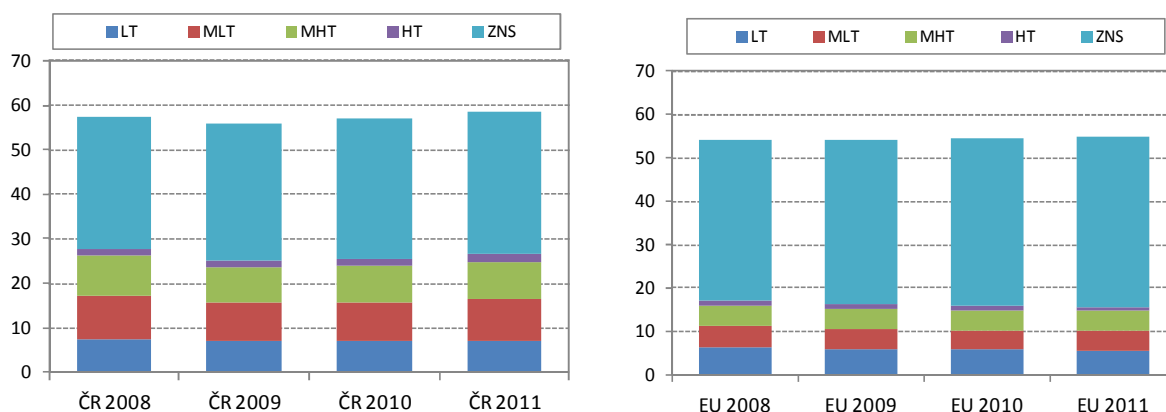
Graf 22 Zaměstnanost ve znalostně založených odvětvích průmyslu a služeb (podíl na celkové zaměstnanosti v %), 2008–2010

Zdroj: Eurostat

Zaměstnanost ve znalostně náročných odvětvích je v Česku nižší než je průměr EU27. Tempo jejího růstu je však rychlejší. Data Eurostatu zahrnují pouze aktivity (podniky), kde tvoří VŠ vzdělání pracovníci průměrně více než 33 % celkové zaměstnanosti – ze zpracovatelského průmyslu jsou zařazena odvětví chemického, farmaceutického a elektrotechnického průmyslu. Tento fakt značně snižuje vypovídací schopnost výsledných údajů, neboť řada aktivit ve výše uvedených odvětvích zpracovatelského průmyslu nemusí být vždy vysoce znalostně náročná. To platí zejména pro situaci v Česku.

Graf 23 Znalostní a technologická náročnost odvětví (podíl na celkové zaměstnanosti v %) v ČR a EU 27, vývoj mezi roky 2008–2011

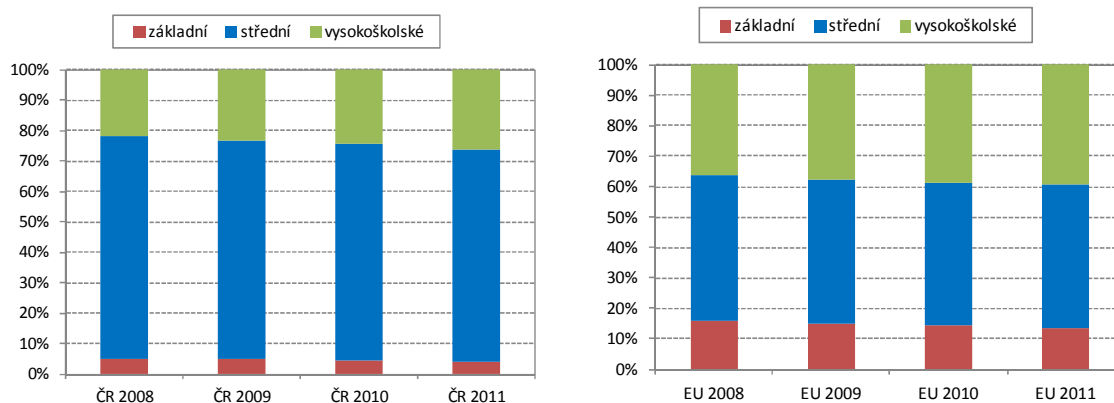

Pozn.: LT – Low-tech; MLT – Medium low-tech; MHT – Medium high-tech; HT – High-tech; ZNS – Znalostně náročné služby
Zdroj: Eurostat

V ČR je podle grafu 23 vyšší zaměstnanost v medium high-tech i high-tech průmyslu než je v EU27. Příčinou je spíše než skutečná vysoká znalostní náročnost vysoký podíl zpracovatelského průmyslu na celkové zaměstnanosti, který patří v Česku mezi státy EU k nejvyšším. Řada dílčích oborů zpracovatelského průmyslu, které jsou zařazené v metodice mezi technologicky náročné, však mají v ČR povahu spíše jednodušších výrobních aktivit. Česko výrazně ztrácí v podílu tzv. znalostně náročných služeb (ZNS), které v EU tvoří téměř 40 % celkové zaměstnanosti, v ČR zhruba 32 %.

Podrobnější pohled na intenzitu a samotnou povahu znalostně náročných odvětví ekonomiky umožňuje porovnání zaměstnanosti ve znalostně náročných odvětvích podle vzdělání (graf 24). To podporuje tvrzení, že ačkoliv jsou v Česku koncentrována odvětví klasifikovaná jako znalostně a technologicky náročná, jejich aktivity mají spíše jednodušší povahu s nižšími nároky na vzdělanou pracovní sílu.

Graf 24 Struktura vzdělání zaměstnanců v technologicky náročných odvětvích průmyslu a služeb v ČR a EU27, podíly v %, 2008–2011

Pozn.: Zahrnuje podíl high a medium high-tech průmysl a knowledge intensive services

Zdroj: Eurostat

Vývojově se Česko přibližuje průměru EU27, neboť tempo růstu VŠ zaměstnanosti v technologicky a znalostně náročných oborech je vyšší (ve sledovaném období v ČR o necelých 5 p.b., v EU o 3 p.b.). Pozitivní také je, že tempo růstu ČR se v porovnání s obdobím před rokem 2008 zrychlilo, a to i přes

složitě období ekonomické krize. Krize tuto proměnu spíše urychlila, neboť došlo k přesunu některých jednodušších forem výroby z ČR do levnějších zemí. Otázkou však zůstává, zda jednodušší aktivity jsou opravdu nahrazovány sofistikovanějšími investicemi v průmyslu i službách, jak by tomu napovídala rostoucí počet VŠ vzdělaných zaměstnanců.

Malé a střední podniky

Období poklesu výkonnosti ekonomiky nebo dokonce ekonomické krize obvykle dopadnou nejvíce na sektor malých a středních podniků (MSP)³, které mají často nedostatek kapitálu k přežití nepříznivého období, úzké portfolio zákazníků/odběratelů, nemohou využívat výhody členství v nadnárodních korporacích apod. MSP jsou významnou součástí české ekonomiky, tvoří zhruba 50 % zaměstnanosti a 60 % HPH. Největší počet z nich podniká v maloobchodu, velkoobchodu, službách a zpracovatelském průmyslu.

Tabulka 10 Struktura nově vzniklých podnikatelských subjektů mezi roky 2006–2011

Vznik nových firem	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Všechny ek. subjekty	78 863	98 227	111 595	112 811	117 632	116 553
- zahraniční	4 917	6 683	7 356	6 878	5 183	5 038
- zahraniční (%)	6,2 %	6,8 %	6,6 %	6,1 %	4,4 %	4,3 %
- mezinárodní (dom.+zahr.)	341	468	528	438	386	476
- mezinárodní (dom.+zahr.) (%)	0,4 %	0,5 %	0,5 %	0,4 %	0,3 %	0,4 %
- akciové společnosti	1 240	3 840	1 287	1 083	1 162	1 161
- a.s. (%)	1,6 %	3,9 %	1,2 %	1,0 %	1,0 %	1,0 %
- společnosti s ručením omezeným	15 916	20 585	22 401	21 659	22 283	21 184
- s.r.o. (%)	20,2 %	21,0 %	20,1 %	19,2 %	18,9 %	18,2 %
- 6 – 49 zam.	2 567	2 607	2 387	2 101	1 916	1 100
- 6 – 49 zam. (%)	3,3 %	2,7 %	2,1 %	1,9 %	1,6 %	0,9 %
- <i>neuveдено</i>	42 660	53 092	56 985	54 989	55 631	65 387
- <i>neuveдено</i>	54,1 %	54,1 %	51,1 %	48,7 %	47,3 %	56,1 %

Zdroj: Albertina 2012

Dynamika vzniku nových firem je zachycena v tabulce, přičemž důraz je kladen na skupinu podniků mající 6-49 zaměstnanců. Tak je možné oddělit mnoho živnostníků případně osob samostatně výdělečně činných (OSVČ), kteří nemají žádné zaměstnance a nejmenší firmy do 5 zaměstnanců. Tato skupina se obvykle v době ekonomické krize rozrůstá, neboť část zaměstnanců přechází fakticky mezi OSVČ (tzv. švarcsystém), případně mezi sebezaměstnané. Počet nově vznikajících firem majících 6-49 zaměstnanců klesá od roku 2008 absolutně i relativně, což signalizuje značné bariéry pro rozvoj podnikání nejen legislativní, které přetrvávají již dlouhodobě, ale především ekonomické povahy. Relativní pokles vzniku nových malých firem je vyšší, neboť celkový počet nově založených ekonomických subjektů ani v době krize neklesal, tempo růstu se pouze zpomalilo. Řada větších společností (podle expertních odhadů cca 15 %) v této době totiž vzniká za účelem optimalizace firemních struktur a rozložení podnikatelského rizika do více subjektů, kdy se jednotlivé aktivity v rámci firmy právně oddělují.

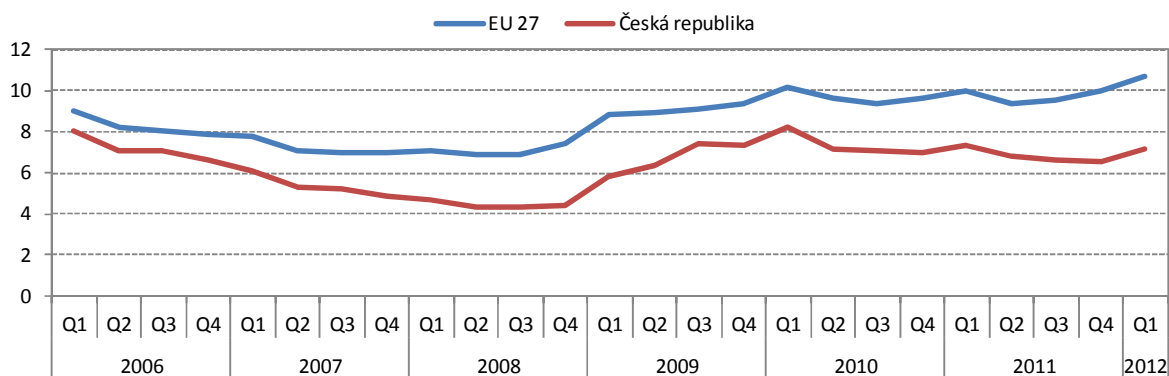
³ Podle definice Eurostatu patří do sektoru MSP podniky s méně než 250 zaměstnanci a ročním obratem nižším než 50 mil. EUR., nebo finanční rozvahou nižší než 43 mil. EUR. Jako malé podniky jsou označovány firmy do 50 zaměstnanců.

2.2 Otevřená a flexibilní společnost

Trh práce

Situace na trhu práce se obvykle odvíjí od ekonomické výkonnosti, přičemž trh práce reaguje na změny ekonomické situace s několikaměsíčním zpožděním. Pozitivní vývoj ekonomiky v Česku i ve většině států EU, který byl doprovázen snižováním míry nezaměstnanosti, růstem počtu volných pracovních míst a růstem mezd, vyvrcholil v první polovině roku 2008.

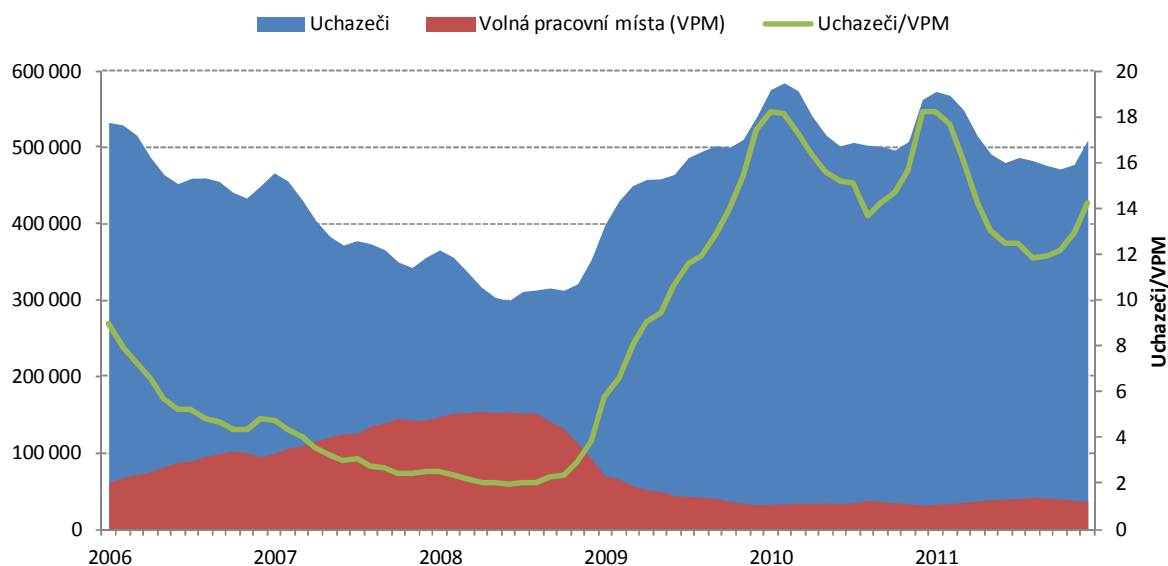
Graf 25 Míra nezaměstnanosti v EU a ČR, 2006–2012

Zdroj: Eurostat

Růst nezaměstnanosti v ČR takřka kopíruje vývoj v EU27, byť na řádově nižší úrovni (o 1,5–2 p.b.). Míra nezaměstnanosti jako taková není v Česku akutním problémem. Znepokojující je její pozvolné zvyšování, které lze registrovat během první poloviny roku 2012, a které zřejmě v souvislosti s nepříznivými vyhlídkami ekonomiky bude pokračovat. Významné rozdíly v míře nezaměstnanosti jsou mezi jednotlivými kraji Česka. S vyšší nezaměstnaností, která se pohybuje lehce nad průměrem EU27, se potýkají ale jen některé z nich (blíže v kapitole Regionální disparity).

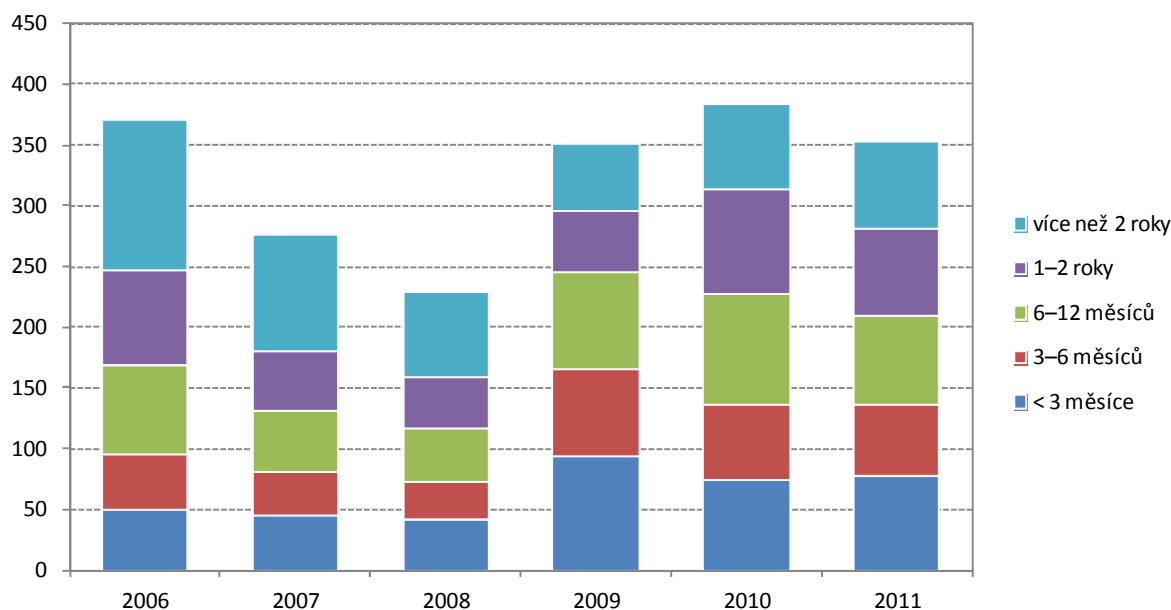
Graf 26 Počet uchazečů o práci a počet volných pracovních míst v ČR, 2006–2012

Zdroj: MPSV

Graf 27 Struktura nezaměstnaných podle doby nezaměstnanosti v ČR (v tis.), 2006–2011

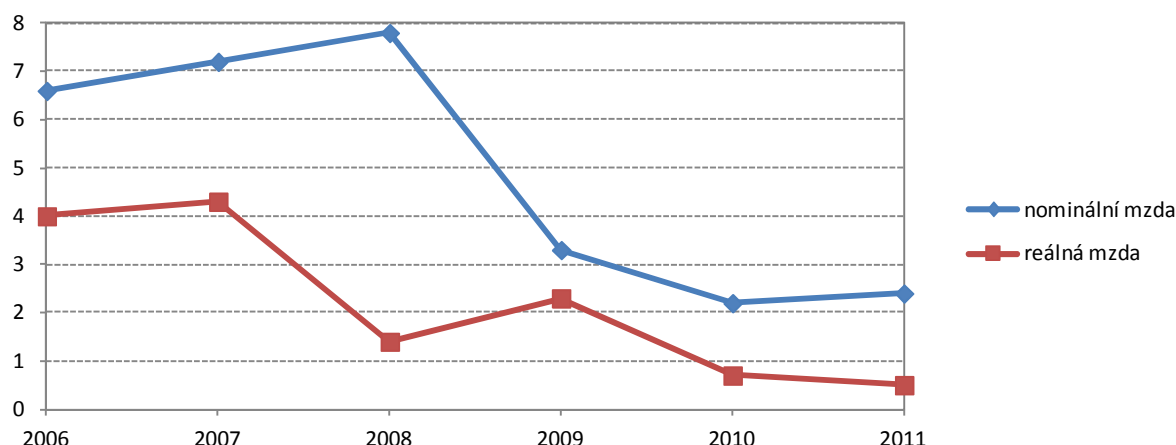

Zdroj: ČSÚ – VŠPS

Dlouho přetrvávajícím problémem Česka je vysoký podíl dlouhodobě nezaměstnaných. Dynamický ekonomický růst a rostoucí počet volných pracovních míst přispěl v letech 2007 a 2008 ke snižování počtu celkově i dlouhodobě nezaměstnaných. Pozitivní trend se zastavil v roce 2009 a od této doby roste především počet nezaměstnaných, kteří jsou bez práce déle než 6 měsíců (ze 185 tis. osob v roce 2009 na 247 tis. v roce 2010). V roce 2011 se situace také díky mírnému ekonomickému oživení, které trvá již dostatečně dlouho, opět zlepšuje. Nová pracovní místa ale nevznikají a zpomalování ekonomického růstu v druhé polovině roku 2011 a prvním pololetí 2012 pravděpodobně přinese opět nárůst dlouhodobé nezaměstnanosti.

Vývoj nezaměstnanosti v Česku tedy závisí především na kondici ekonomiky a intervence veřejného sektoru např. v rámci Aktivní politiky zaměstnanosti (APZ), nemají na situaci na trhu práce podle dostupných dat příliš velký vliv. Dobrým příkladem v tomto ohledu je sousední Německo, kde se ani v období ekonomické krize nezaměstnanost příliš nezvyšovala a naopak od roku 2010 trvale a poměrně rychle klesá. Velkou měrou se o to zasloužila proaktivní opatření na trhu práce.

Graf 28 Průměrný roční růst nominální a reálné mzdy (v %), 2006–2011

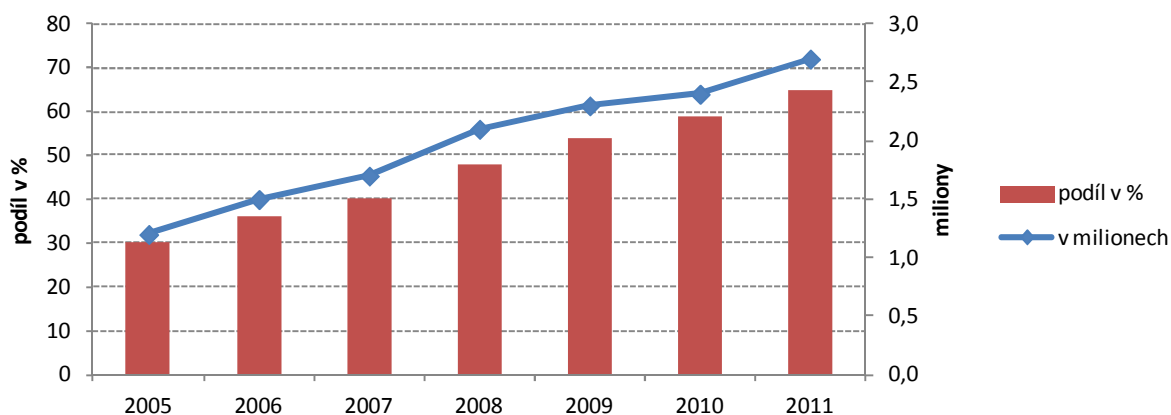
Zdroj: ČSÚ

Přestože nezaměstnanost v letech 2010 a 2011 nerostla, příjmy domácností se příliš nezvyšovaly, neboť reálný meziroční růst mezd byl pouze minimální, pod hranicí 1 %. Pozitivní vývoj se nedá očekávat ani v roce 2012, protože se začala zvyšovat míra inflace, která se držela v posledních třech letech velmi nízko. Mzdy by tak mohly v roce 2012 zaznamenat v reálném vyjádření dokonce mírný pokles.

Informační společnost

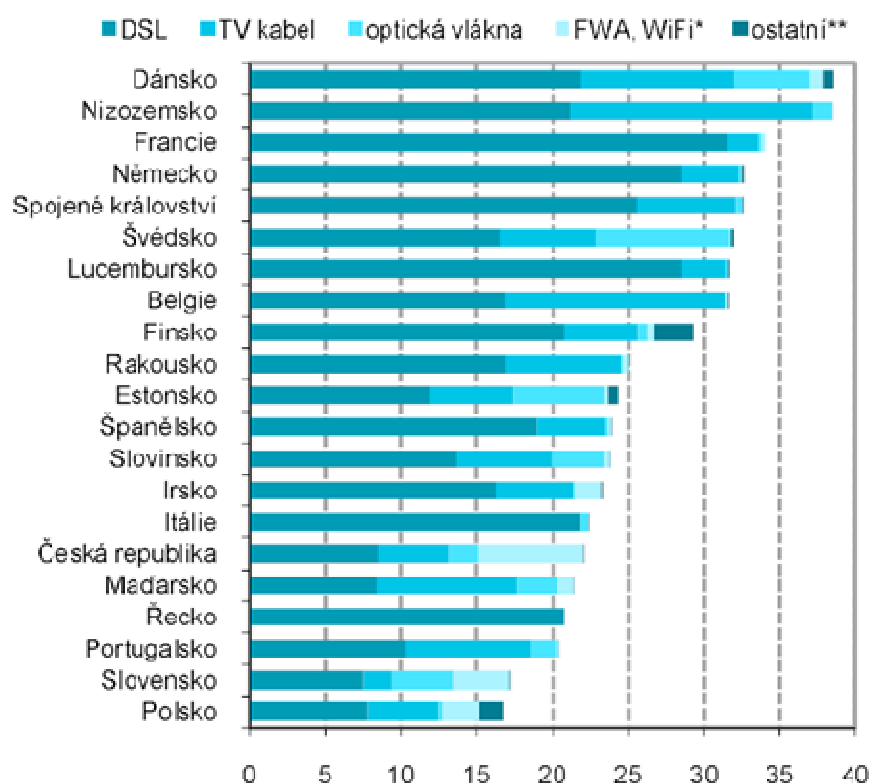
Rozvoj informačních a komunikačních technologií v české společnosti nezastavila ani ekonomická krize. Téměř ve všech dostupných ukazatelích týkajících se domácností, firem i jednotlivců dochází k prokazatelnému zlepšování. V některých aspektech nejmodernějších technologií (např. mobilní a pevný vysokorychlostní internet) však Česko ještě výrazně ztrácí na nejvyspělejší státy v EU, kterými jsou především země západní a severní Evropy. Nabídka těchto vyspělých technologií je na českém trhu dostatečná a jejich větší rozšíření je pouze otázkou času a také větší konkurence poskytovatelů, která přinese cenově výhodnější podmínky pro konečné zákazníky.

Graf 29 Vybavenost domácností počítačem, 2005–2011

Zdroj: ČSÚ – Informační společnost v číslech 2012

Graf 30 Počet pevných vysokorychlostních internetových přípojek na 100 obyvatel, červen 2011

Zdroj: ČSÚ – Informační společnost v číslech 2012

ČR ještě mírně zaostává v míře využívání vysokorychlostního internetu v domácnostech. Další zavádění bude velmi záležet na jeho cenové dostupnosti. V řadě zejména periferních oblastí je vhodné tento proces usnadnit nabídkou veřejných bezdrátových internetových sítí s cílem zvýšit atraktivitu těchto lokalit a zamezit jejich vylidňování.

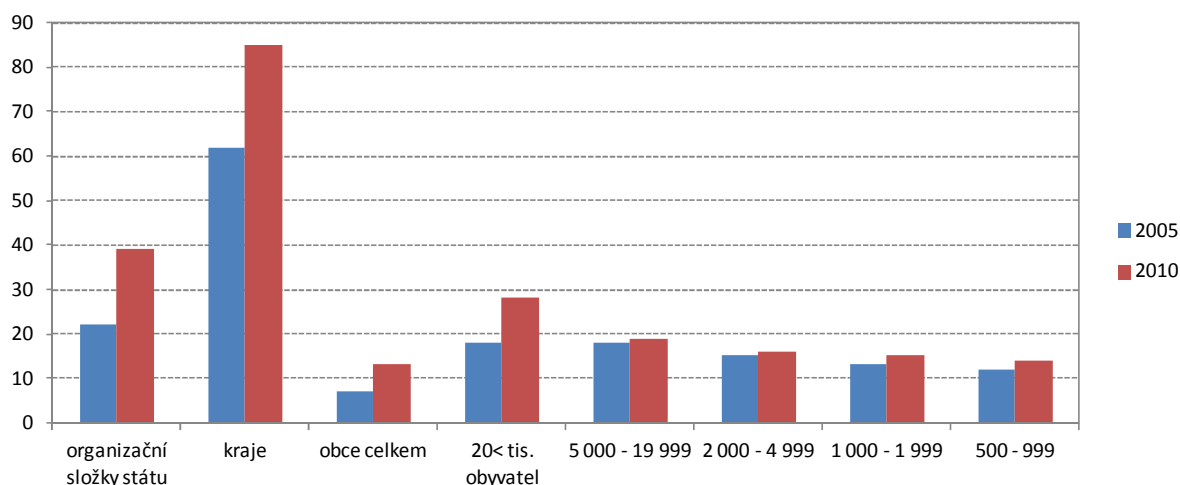
Tabulka 11 Podniky s firemní počítačovou sítí, leden 2011

	Celkem	WLAN	Intranet
malé (10–49 zaměstnanců)	64,9	41,5	25,7
střední (50–249 zaměstnanců)	89,3	64,0	45,0
velké (250 a více zaměstnanců)	97,8	80,3	74,8
Celkem (10 a více zaměstnanců)	70,0	46,5	30,6

Zdroj: ČSÚ – Informační společnost v číslech 2012

Většina, zejména středních a velkých, podniků disponuje vlastní firemní počítačovou sítí, řada z nich i bezdrátovou. To jen potvrzuje rostoucí význam informačních a komunikačních technologií pro firemní procesy.

Graf 31 Organizace veřejné správy umožňující on-line vyplnění formulářů, podíl v %

Zdroj: ČSÚ – Informační společnost v číslech 2012

Možnost komunikace občanů s úřady veřejné správy pomocí moderních technologií může nejen výrazně zefektivnit její fungování a snížit provozní náklady, ale také přispět k jejímu pozitivnímu vnímání občany. Většina institucí již má své vlastní webové stránky, stále velmi malý počet z nich však nabízí on-line vyplňování formulářů, případně jejich úplné elektronické podání. Tato situace se sice zlepšuje, ale zejména v menších městech a obcích nedostatečným tempem.

Tabulka 12 Počet počítačů s vysokorychlostním internetem na 100 žáků podle typu škol

	2009	2010	2011
s vysokorychlostním internetem celkem	11,2	12,2	13,5
z toho:			
první stupeň základních škol	13,5	14,5	15,9
druhý stupeň základních škol	19,0	20,8	22,8
střední školy	14,2	15,3	16,9
vyšší odborné školy	31,3	31,3	31,9

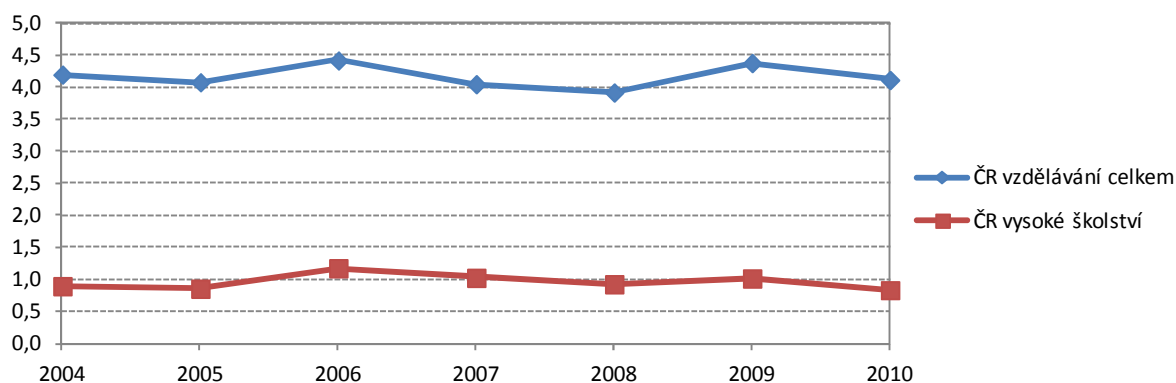
Zdroj: ČSÚ – Informační společnost v číslech 2012

Vybavenost a používání počítačů a internetu ve školách je v Česku i v porovnání s ostatními státy EU na velmi dobré úrovni a dále se zlepšuje. Investice, které byly v této oblasti v posledních letech realizovány, tak měly dostatečné výsledky a pozornost je třeba do budoucna více zaměřit na rozvoj schopností žáků a studentů s těmito technologiemi pracovat.

Vzdělanost

Vzdělanost a zlepšování kvality vzdělávacího systému a schopností a kompetencí jeho absolventů je klíčovým aspektem budoucí konkurenceschopnosti (nejen) Česka. Vzdělávání je také jedním ze základních témat, na které je kladen důraz v rámci kohezní politiky EU.

Graf 32 Výdaje na vzdělání v % HDP, 2004–2010

Zdroj: Eurostat a Statistická ročenka ČR 2011 (ČSÚ)

Výdaje na vzdělávání v Česku jsou v poměru k HDP ve sledovaném období téměř konstantní. Vzestup v roce 2009 a následný pokles v roce 2010 je dán výkyvem ve výši HDP, neboť celkové výdaje na školství meziročně rostly. K mírnému poklesu došlo pouze ve vysokoškolské sféře. V porovnání s průměrem EU27 je vysoké školství v Česku financováno obdobně – výdaje se pohybují okolo 1 % HDP. Efektivita využívání veřejných prostředků vzhledem k výstupům vysokých škol je ale nižší. Řada mezinárodních srovnání potvrzuje nižší kvalitu VŠ absolventů v Česku a jejich zaměření vzhledem k potřebám trhu práce. Nedostatečně rozvinutá je také spolupráce univerzit s aplikační sférou v oblasti transferu znalostí a vzájemná mobilita pracovníků mezi oběma sektory.

Graf 33 Struktura populace (15 let +) podle nejvyššího dosaženého vzdělání, podíly v %

Zdroj: ČSÚ – Statistická ročenka

Tabulka 13 Struktura VŠ absolventů (v %) podle skupin studijních programů, 1993–2010

	1993	1999	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Přírodní vědy	3,8	5,2	7,3	7,7	7,6	8,4	7,6	7,3	6,7	6,8
Technické vědy	34,7	22,2	23,0	22,1	20,7	22,1	24,4	24,5	22,2	20,6
Zemědělské a veter. vědy	9,7	3,7	3,9	3,7	3,9	4,2	4,1	3,8	3,7	3,5
Lékařské a farmaceut. vědy	8,5	6,4	7,3	7,1	7,0	6,4	6,0	5,8	6,2	5,6
Humanitní a spol. vědy	4,7	9,5	13,0	13,0	14,0	13,9	14,0	13,8	14,9	15,9
Ekonomické vědy	13,3	26,5	22,6	24,9	25,2	24,8	24,0	25,8	26,9	27,2
Právní vědy	4,3	4,8	4,4	4,4	4,3	3,7	3,5	3,3	3,2	3,5
Pedagogika a soc. péče	19,1	19,5	15,6	14,5	14,9	14,2	14,0	13,7	14,0	14,7
Vědy o kultuře a umění	1,9	2,3	2,8	2,6	2,5	2,3	2,3	2,1	2,2	2,3
Celkem	17 513	26 687	33 132	38 568	44 493	53 647	64 006	73 474	82 008	88 227

Zdroj: Ústav pro informace ve vzdělávání

Vzdělanostní úroveň obyvatelstva v ČR dlouhodobě roste. Podíl VŠ vzdělaných je však stále hluboko pod průměrem EU27, který se pohybuje lehce nad hranicí 20 %. Celkový počet VŠ absolventů rostl v Česku stabilně během uplynulých 20 let, největší dynamiky dosahuje mezi roky 2005–2009, kdy průměrný meziroční nárůst odpovídá pětiletému období v předchozí dekádě. Souvisí to s hlubšími společenskými změnami, ale také například se stále širší nabídkou studijních oborů veřejných i soukromých VŠ.

Ačkoliv počty vysokoškolských absolventů všech oborů absolutně rostou, podíl absolventů klíčových oborů pro rozvoj znalostní ekonomiky – přírodních a technických věd mírně klesá, což je nutné vnímat negativně. Vzhledem k situaci na počátku 90. let ve vzdělanostní struktuře VŠ absolventů zauímají technické a přírodovědné obory téměř o 15 p.b. menší podíl. Je to především na úkor ekonomických a humanitních věd, jejichž podíl stoupl od počátku 90. let více než dvojnásobně a dnes tvoří absolventi těchto oborů téměř 45% podíl. Ve struktuře ekonomiky a zaměstnanosti ale k tak výrazné proměně nedošlo; rozvíjel se sice sektor služeb (podíl na zaměstnanosti se zvýšil od roku 1993 zhruba o 8 %), postavení průmyslu, zejména zpracovatelského, je i přesto stále silné a tvoří zhruba 27 % všech pracovních míst v hospodářství Česka. Na trhu práce tedy dochází ke zjevné disbalanci, kterou potvrdila již řada terénních šetření v rámci studií zpracovatele⁴: zaměstnavatelé se potýkají zejména s nedostatkem technicky a přírodovědně kvalifikovaných odborníků, naopak na trhu je přebytek humanitně a ekonomicky vzdělaných osob.

Tabulka 14 Vývoj pozice ČR v dílčích ukazatelích kvality vzdělání – součást Indexu konkurenceschopnosti (WEF), 2009–2011

	2009	2010	2011
Kvalita vysokoškolského vzdělávacího systému	25	34	49
Kvalita výuky matematiky a přírodních věd	10	25	66
Kvalita manažerských škol	36	56	82

Zdroj: WEF – Global Competitiveness Report

Kromě výše popsaného problému dochází také k určité „inflaci“ vzdělání. Podle respektovaných ukazatelů (např. index konkurenceschopnosti – WEF) v Česku rapidně klesá kvalita VŠ vzdělání,

⁴ např. Strategie rozvoje konkurenceschopnosti Karlovarského kraje (2012); Terénní průzkum odvětví Life science v Jihomoravském kraji (2011)

především pak matematických a přírodovědných škol (viz tab. výše). Pozice českých absolventů a jejich kvalita se v porovnání s ostatními státy významně zhoršila. Ačkoliv se jedná pouze o dílčí ukazatel sloužící k určení konkurenceschopnosti dané ekonomiky, ukazatele kvality vzdělání vychází z hodnocení čelních představitelů místních firem a odráží tak do značné míry realitu na trhu práce.

Tabulka 15 Počet nezaměstnaných s VŠ vzděláním podle délky nezaměstnanosti (v tis.)

Délka	2006	2007	2008	2009	2010	2011
< 3 měsíce	3,6	3,8	4,2	7,9	7,3	8,4
3–6 měsíců	3,1	2,5	2,9	4,4	5,0	6,2
6–12 měsíců	4,3	2,8	2,8	4,6	6,6	6,8
1–2 roky	3,9	2,1	2,1	2,3	4,4	4,2
více než 2 roky	2,8	0,9	1,1	1,3	1,9	1,5
celkem	17,7	12,1	13,1	20,6	25,2	27,0

Zdroj: ČSÚ - VŠPS

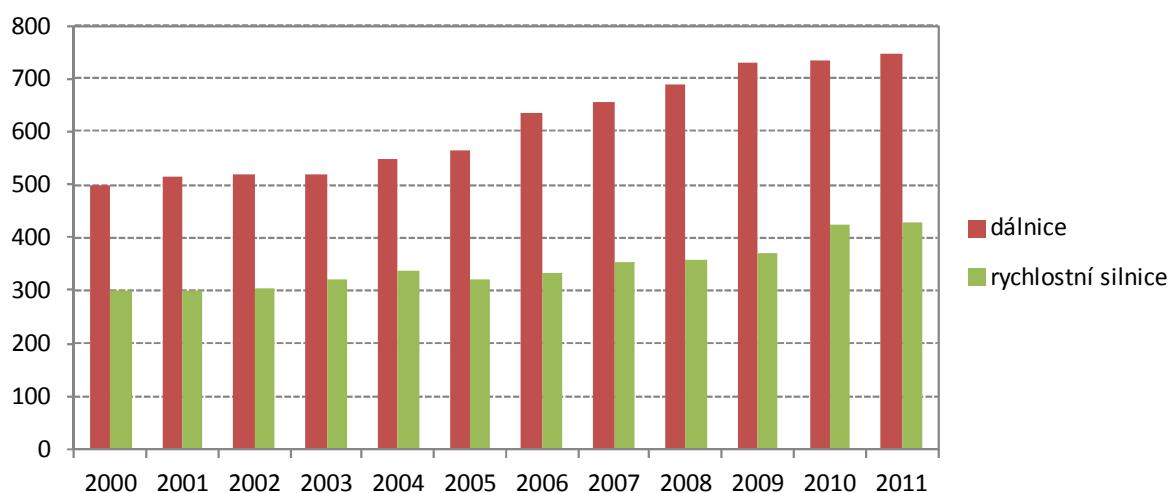
Zhoršující postavení VŠ vzdělaných osob na trhu práce dokazuje také statistika nezaměstnanosti. Nárůst počtu nezaměstnaných s VŠ vzděláním byl mezi roky 2008–2010 téměř dvojnásobný a mírně vyšší než u celkové nezaměstnanosti (ze 4 % na 7,1 %). Tempo růstu nezaměstnanosti bylo u této skupiny dokonce vyšší než u osob se SŠ vzděláním bez maturity a ZŠ vzděláním. Znepokojující je i vysoký nárůst podílu dlouhodobé VŠ nezaměstnanosti (více než 1 rok), která roste stejným tempem jako krátkodobá (do 1 roku) a poukazuje na dlouhodobější problémy vysokoškolsky vzdělaných osob při hledání zaměstnání. Složitá situace se týká také čerstvých VŠ absolventů, kteří jsou po svém vstupu na trh práce v současnosti vystaveni zvýšené konkurenci osob s VŠ vzděláním a již dostatečnými zkušenostmi, jejichž počet se mezi uchazeči o zaměstnání v posledních letech rapidně zvýšil.

2.3 Atraktivní prostředí

Dopravní infrastruktura a její kvalita

Vysoké investice do rozvoje silniční a železniční sítě v posledních 10 letech přinesly nárůst délky dálnic a rychlostních silnic i modernizovaných železničních koridorů, což přineslo částečné zvýšení kvality dopravy a komfortu cestování. Některá klíčová dopravní spojení ale stále nejsou zdaleka kompletní v celé své délce (dálnice D3, D8, R35, II. a IV. železniční koridor) a v provozu jsou někdy pouze jejich nepropojené úseky.

Graf 34 Délka dálnic a rychlostních silnic v ČR v km, 2000–2011

Zdroj: ČSÚ

Tabulka 16 Železniční koridory na území ČR (v síti TEN-T), stav v roce 2012

Koridor	Délka celkem	Modernizované úseky	Celkové investice
I. DE–Děčín–Praha–Česká Třebová–Brno–Břeclav–AT	457 km	381 km	36,7 mld. Kč
II. Břeclav–Přerov–Ostrava–Polsko	206 km	195 km	36,8 mld. Kč
III. SVK–Ostrava–Česká Třebová–Praha–Plzeň–Cheb–DE	358 km	151 km	20,5 mld. Kč
IV. AT–Čes. Budějovice–Praha–Děčín–DE	216 km	97 km	9,1 mld. Kč

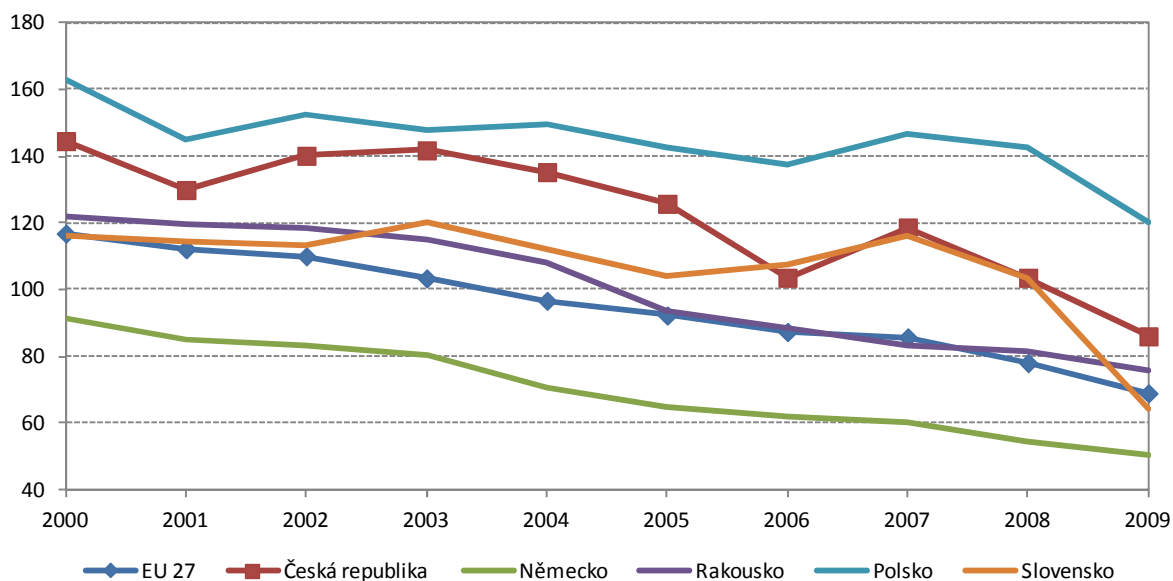
Zdroj: MD, SŽDC

Podle plánů Ředitelství silnic a dálnic (ŘSD) by měl v dlouhodobém horizontu⁵ rozsah páteřní sítě dálnic a rychlostních silnic činit 2 172 km (z toho 944 km dálnic a 1 228 km rychlostních silnic). Ke kompletnímu stavu této sítě zbývá dobudovat ještě zhruba 1 100 km komunikací. V případě železnic je situace o trochu příznivější – páteřní koridory jsou zhruba ze tří čtvrtin modernizované. Vzhledem k omezeným možnostem veřejných rozpočtů financovat tyto stavby bude zřejmě nutné soustředit úsilí a prostředky na prioritní stavby.

⁵ Blíže v publikaci *Páteřní síť dálnic a rychlostních silnic v ČR, ŘSD (2009)*

Graf 35 Počet usmrcených osob na pozemních komunikacích na 1 milion obyvatel, 2000–2009

Zdroj: Eurostat

Kvalitu dopravní infrastruktury lze na makroúrovni států jen obtížně statisticky sledovat a porovnávat. Analýzy týkající se kvality stavebního a dopravně-technického stavu pozemních komunikací zpracovává ŘSD – odbor silniční databanky. Data však nejsou veřejně dostupná. Na kvalitu dopravní sítě lze nepřímo usuzovat také podle nehodovosti a jejich následků. Mezinárodní srovnání počtu usmrcených osob na pozemních komunikacích vztažené relativně na 1 milion obyvatel indikuje v případě Česka v posledních 6 letech významné zlepšení. Pokles obětí je rychlejší než v Polsku a Slovensku a jejich počet se přibližuje úrovni v EU27. Na tuto situaci má vliv kromě zlepšování kvality silniční sítě také intenzita silničního provozu (její zvyšování se projevuje negativně), povětrnostní podmínky, ale i společenské faktory.

Graf 36 Výkony nákladní přepravy v ČR podle typu dopravního módu (miliony tkm), 2005–2011

Zdroj: Eurostat

Ekonomická krize dopadla i na výkony v nákladní přepravě, což je patrné na propadu v roce 2009. Trh nákladní dopravy se v Česku vrátil opět k růstu a již v roce 2010 se dostaly výkony na předkrizové

hodnoty z roku 2008, zatímco v EU nedosahují ještě úrovně z roku 2005. Dlouhodobě v ČR klesá podíl zboží přepravovaného na železnici – v roce 2011 už to bylo pouze 20 % oproti 79 % na silnici.

Tabulka 17 Výkony osobní přepravy v ČR podle typu dopravního módu (mil. oskm), 2005–2011

	2005	2006	2007	2008	2009	2010
silnice	84 248	85 645	87 661	88 487	87 287	79 944
železnice	6 667	6 922	6 898	6 773	6 472	6 559
Celkem	90 915	92 567	94 559	95 260	93 759	86 503

Zdroj: Eurostat

U osobní přepravy lze spatřit značné poklesy ve výkonech v silniční dopravě – v dílčím členění se tento pokles v roce 2009 a 2010 více projevil u osobních automobilů (meziroční pokles o 12 %) než u hromadných dopravních prostředků, kde byl zaznamenán naopak nárůst o 6 %. To může naznačovat omezování osobní dopravy v důsledku dopadů krize (pokles příjmu domácností) a zvyšování cen PHM. Výkony osobní železniční přepravy jsou po celé období stabilní.

Tabulka 18 Dopravní výkony na vybraných klíčových místech silniční sítě v ČR, 2005 a 2010

Lokalita	2005		2010	
	celkem	z toho nákladní vozidla	celkem	z toho nákladní vozidla
D1 Jesenice u Prahy	65 500	20 746	73 397	15 180
D5 Chrástky u Prahy	45 700	16 659	48 157	11 244
D2 Brno křižovatka s D1	37 600	12 181	48 304	10 801
D11 Praha – Horní Počernice	31 400	10 668	40 743	8 623
D5 Rozvadov	14 000	9 406	11 269	4 948
D8 výjezd z Prahy (Zdíby)	30 300	11 151	38 319	11 065
R35 Liberec výjezd směr Praha	23 247	5 827	22 799	3 171
R46 Olomouc výjezd směr Prostějov	27 540	5 325	30 446	7 464
I/35 Vysoké Mýto výjezd směr Holice	15 954	5 997	16 084	5 061
I/3 výjezd z Čes. Budějovic směr st. hranice	23 024	5 120	26 432	4 842

Pozn.: intenzita dopravy odpovídá průměrnému dni v týdnu

Zdroj: ŘSD – sčítání dopravy 2005 a 2010

K porovnání dopravního zatížení byla vybrána některá významná místa v silniční a dálniční síti v ČR. Celková intenzita na většině úseků vzrostla, nejvíce v blízkosti velkých měst, kde se projevuje denní dojíždka za prací. Téměř na všech úsecích došlo k poklesu intenzity nákladní dopravy (těžká nákladní vozidla nad 12 t), což pravděpodobně souvisí s dopady ekonomické krize a mírným poklesem dopravních výkonů. Svou roli jistě sehrálo i zavedením elektronického mýta na vybraných dálnicích a silnicích I. třídy (v roce 2007), které vede dopravce ve snaze ušetřit k častějšímu využívání vedlejších komunikací I. a II. třídy nezařazených do systému zpoplatněných silnic, ale také stále častější využívání menších a středních nákladních vozidel (do 12 t) – důvodem je úspora na mýtu a větší flexibilita. Největší pokles byl zaznamenán na dálnici D5 v úseku hraničního přechodu Rozvadov, kde celková intenzita poklesla o 20 %. Příčinou byl především propad u nákladních vozidel, téměř na polovinu.

Životní prostředí

Ovzduší

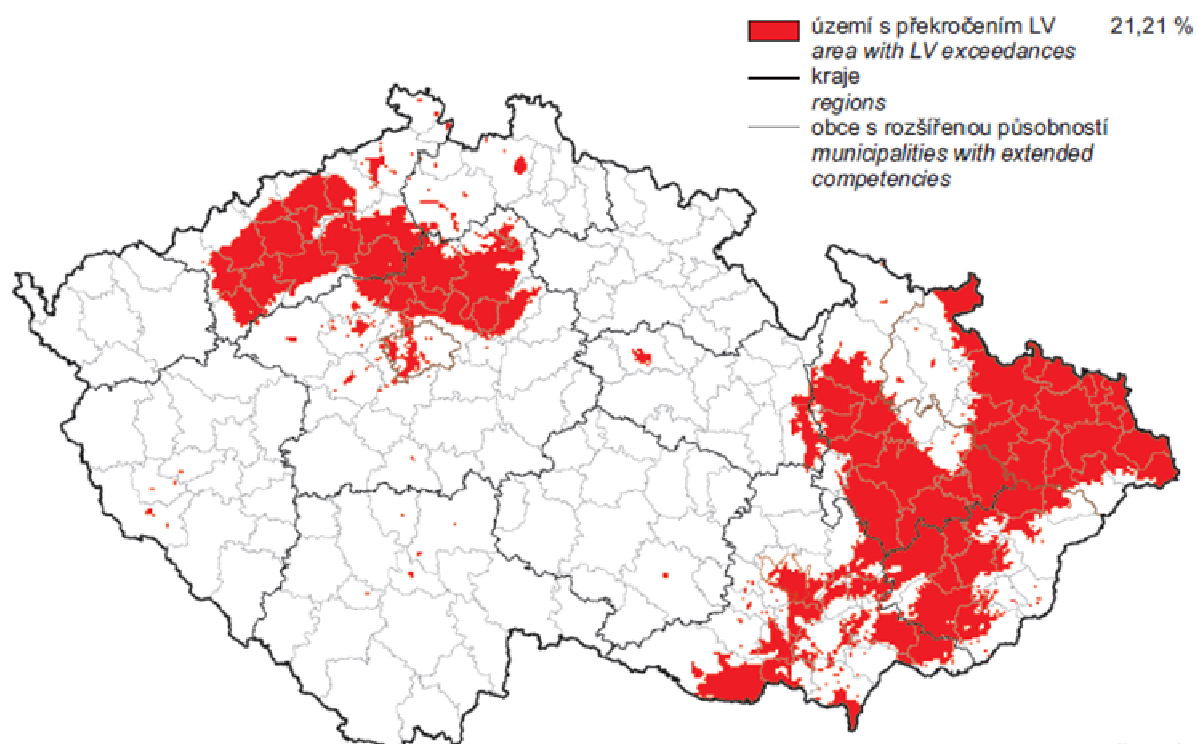
Emisní zatížení se na území Česka postupně snižuje – nejvíce pokleslo zatížení SO₂, jehož hlavním producentem je průmysl a energetika, což umožnily výrazné investice do čistších provozů. Emise ostatních látek se také mírně snižují, případně stagnují, protože jejich zdrojem je z větší části doprava. Rozloha území se zhoršenou kvalitou ovzduší (překročení imisního limitu alespoň jedné znečišťující látky) se postupně snižuje.

Tabulka 19 Emise základních znečišťujících látek v ČR (v tis. tun/rok)

REZZO 1-4	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Tuhé látky	62 328	63 190	62 988	63 729	61 229	62 720
Oxid siřičitý SO ₂	217 386	210 830	216 545	177 017	174 650	169 138
Oxidy dusíku Nox	291 007	280 120	283 193	264 757	252 005	252 068
Oxid uhelnatý CO	491 209	481 280	435 207	444 720	418 859	457 997

Zdroj: ČSÚ – ročenka životního prostředí

Obrázek 1 Oblasti se zhoršenou kvalitou ovzduší vzhledem k imisním limitům v r. 2010

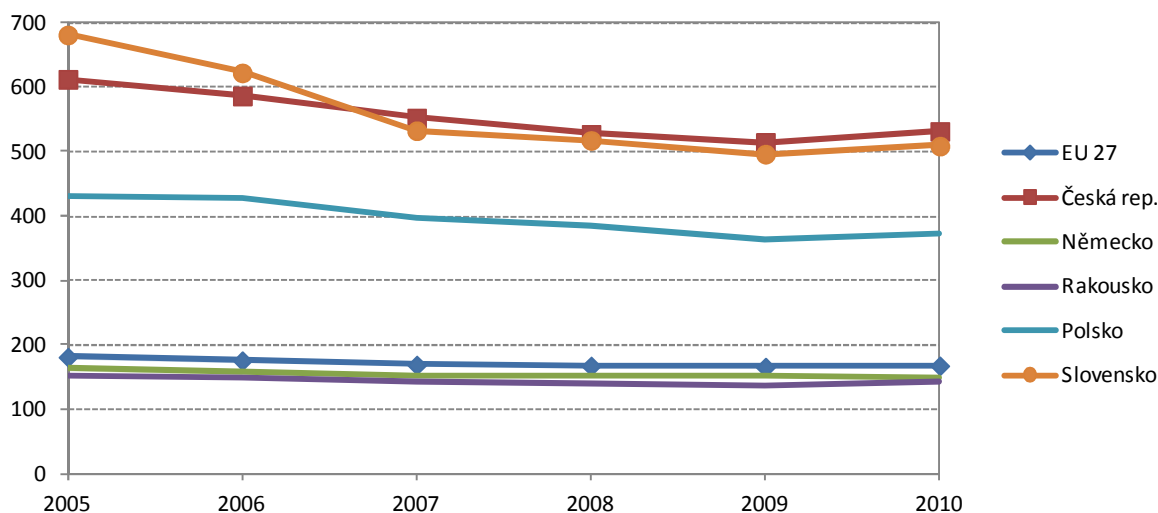
Zdroj: ČSÚ – ročenka životního prostředí

Podle hodnocení na základě plošných map byl imisní limit pro roční průměrnou koncentraci PM₁₀ (prachové částice) v r. 2010 překročen na 1,85 % území České republiky (na tomto území žije asi 8,7 % obyvatel ČR), pro 24hod. koncentraci PM₁₀ na 21,21 % území, (48,2 % obyvatel), pro roční průměrnou koncentraci NO₂ na 0,03 % území (zejména dopravně zatížené území). Imisní limit pro alespoň jednu znečišťující látku byl překročen na 21,2 % území České republiky (v r. 2009 to bylo 4,44 % území).

Energetika a energetická náročnost ekonomiky

Vysoká energetická náročnost ekonomiky je jednou z bariér v růstu konkurenceschopnosti českého hospodářství a je dána několika faktory. I přes značnou modernizaci, která proběhla v uplynulých 20 letech, výrobní technologie a procesy v Česku stále zaostávají ve své energetické náročnosti za vyspělými zeměmi západní Evropy. Kromě toho je další příčinou také specifická struktura ekonomiky s velkým významem průmyslu a stále vysokým, i když klesajícím, podílem energeticky náročných odvětví jako je hutnictví, výroba skla, keramiky a porcelánu, výroba papíru a energetika.

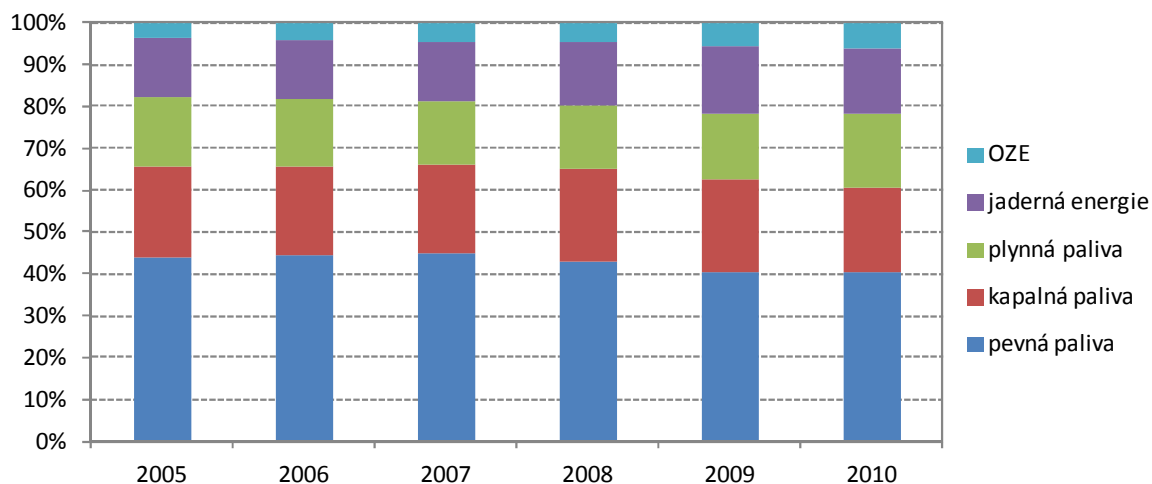
Graf 37 Energetická náročnost ekonomiky (kg ekvivalentu ropy na 1 000 euro, stálé ceny, 2000=100)

Zdroj: Eurostat

Příznivý klesající trend se v posledních 3 letech zastavil a energetická náročnost české ekonomiky je tak stále zhruba třikrát vyšší než ve vyspělých státech západní Evropy a v celé EU27. Je tedy nutné i nadále podporovat zavádění energeticky účinnějších výrobních technologií a i jinými způsoby snižovat spotřebu energie.

Graf 38 Struktura hrubé spotřeby energie v ČR podle zdrojů, 2005-2010

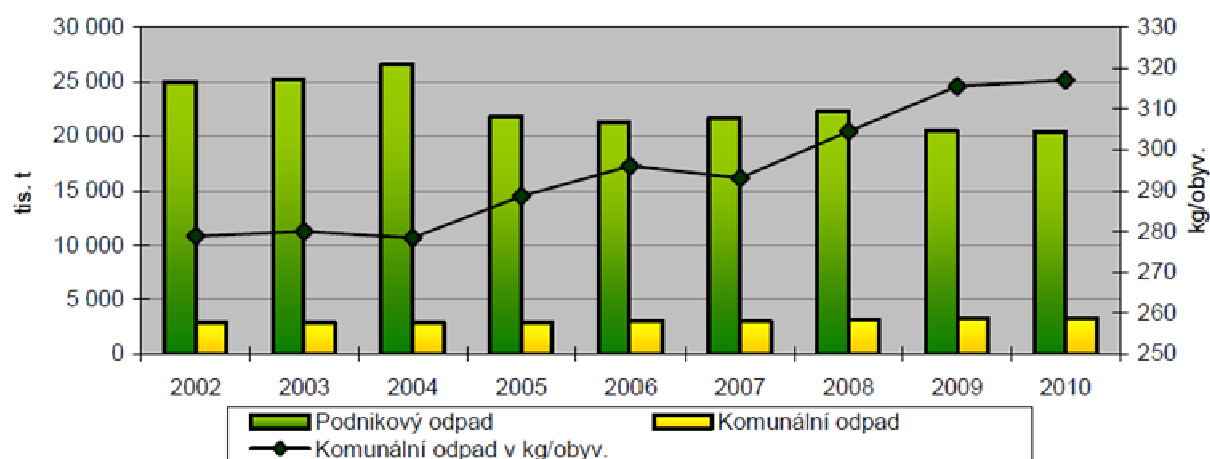
Zdroj: ČSÚ

Podíl obnovitelných zdrojů energie na spotřebě se zvyšuje hlavně díky lepším výkonům vodních elektráren v letech 2009 a 2010 a také rostoucímu využívání biomasy (trojnásobný růst z 560 na 1512 GWh). Příspěvek větrné (nárůst z 21 na 336 GWh) a solární energie k růstu podílu OZE je spíše menší (ze 2 GWh na 616 GWh).

Odpadové hospodářství

V oblasti odpadů je pozitivem snižující se objem podnikového odpadu. Naopak objem vyprodukovaného komunálního odpadu se absolutně i relativně na obyvatele zvyšuje a to již dlouhodobě od roku 2005.

Graf 39 Vývoj produkce odpadů v ČR, 2002-2010

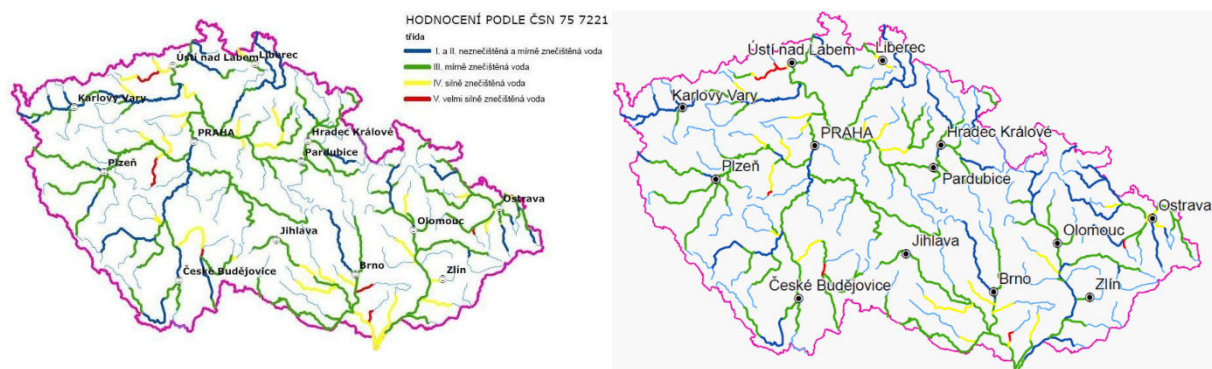
Zdroj: převzato z publikace ČSÚ - Produkce, využití a odstranění odpadu v roce 2010

Příznivý je v tomto ohledu vzrůstající podíl odděleně sbíraných složek tzv. tříděného odpadu, který ještě v roce 2002 tvořil pouze 6 % na celkovém objemu komunálního odpadu, v roce 2010 už to bylo 16 %. I přesto je zde ještě velký potenciál pro další zlepšení. Vzhledem k cílům EU, ke kterým je Česko zavázané, je nutné snížit také podíl skládkovaného odpadu, který by v roce 2020 měl tvořit maximálně 50 % celkového komunálního odpadu.

Voda

Během uplynulých 20 let se v Česku výrazně zlepšila kvalita povrchových vod v tocích. Přispělo k tomu snížení průmyslového znečišťování i výstavba čistíren odpadních vod (ČOV). Jejich počet se od roku 2000 zdvojnásobil na 2 188 v roce 2010. Podíl obyvatel bydlících v domech připojených na kanalizační síť stále roste, v roce 2010 dosahoval již 81,9 % (oproti roku 2005 nárůst o 2,8 %). Vzhledem k vysoké investiční náročnosti výstavby ČOV se v posledních letech v malých sídlech s vhodnými podmínkami objevuje biologické čištění odpadních vod pomocí soustavy rybníků. Tento způsob v případě správného použití přináší dobré výsledky v kvalitě čištěné vody a navíc značnou úsporu financí. Jeho podporu lze i do budoucna doporučit.

Obrázek 2 Kvalita vody v tocích Česka, srovnání průměrů mezi roky 2006–2007 a 2009–2010

Zdroj: MŽP – ISSaR

V jednotlivých tocích na území Česka se snižuje znečištění a stále více z nich lze z hlediska jakosti vody klasifikovat jako neznečištěné případně pouze mírně znečištěné. Hodnocení vychází z osmi základních ukazatelů znečištění vod.

2.4 Regionální disparity

Tato kapitola se váže k poslednímu cíli NSRR, kterým je vyvážený rozvoj celého území ČR prostřednictvím snižování disparit mezi regiony. V období transformace v 90. letech se formovaly hlavní nerovnoměrnosti ve výkonnosti regionů ČR. Především náskok Prahy vůči ostatním krajům vznikl z velké části do roku 2001 a dále už se příliš nezvětšuje. Výjimečná pozice Prahy má mnoho příčin – jedná se o čistě městský region, bez funkčního zázemí, kterým je pro Prahu v podstatě Středočeský kraj. To se spolu s koncentrací řídicích, administrativních a politických funkcí, sídel mnoha podniků a progresivních aktivit s vysokou PH projevuje i ve statistikách ekonomické výkonnosti.

Tabulka 20 Vývoj HDP/obyvatele v krajích ČR, průměr ČR=100, 2005–2010

Region	2005	2006	2007	2008	2009	2010	změna v p.b.
Hlavní město Praha	210,0	210,4	214,1	216,1	213,5	216,5	6,5
Jihomoravský kraj	90,3	91,0	91,7	94,2	94,5	93,6	3,3
Středočeský kraj	91,0	93,8	93,2	92,5	89,5	89,9	-1,1
Královéhradecký kraj	87,0	84,8	85,1	85,0	86,9	86,1	-0,9
Jihočeský kraj	90,6	90,3	86,5	83,6	86,0	85,5	-5,1
Plzeňský kraj	94,7	95,2	92,6	85,4	86,7	85,4	-9,3
Zlínský kraj	80,6	81,3	81,3	84,9	85,8	84,0	3,4
Ústecký kraj	82,2	81,9	80,5	80,1	84,0	83,4	1,2
Moravskoslezský kraj	84,9	83,2	83,8	85,3	82,3	82,8	-2,1
Kraj Vysočina	83,7	83,7	83,9	80,3	82,3	81,5	-2,2
Pardubický kraj	82,0	83,6	83,8	81,4	80,8	79,0	-3,0
Olomoucký kraj	75,2	73,8	74,0	74,6	75,3	75,5	0,3
Liberecký kraj	83,0	81,3	77,3	75,0	74,5	74,8	-8,2
Karlovarský kraj	78,0	74,7	74,1	71,5	74,0	72,3	-5,7

Zdroj: ČSÚ – regionální účty

Samotné rozdíly mezi ostatními kraji se dále prohlubují, byť tempo zvětšování rozdílů je již nižší. Největších rozdílů (podle variačního koeficientu a směrodatné odchylky) bylo dosaženo v roce 2008, krizový rok 2009 přinesl určité zmírnění regionálních disparit v ekonomické výkonnosti, protože

některé úspěšnější kraje z předchozího období postihl větší pokles – zejména Plzeňský, Středočeský a Pardubický. Jejich společným znakem byla vysoká exportní orientace regionální ekonomiky, která se ukázala být při rychlém nástupu krize nevýhodou. Naopak např. Ústecký kraj překonal krizi relativně úspěšně a dokonce byl jediným regionem Česka, kde HDP ani v roce 2009 neklesl. Příčina je ve vnitřní struktuře ekonomiky. V kraji tvoří významnou část odvětví chemického průmyslu, rafinérského zpracování, energetiky a těžby, která zaznamenala pouze minimální propad ve své produkci.

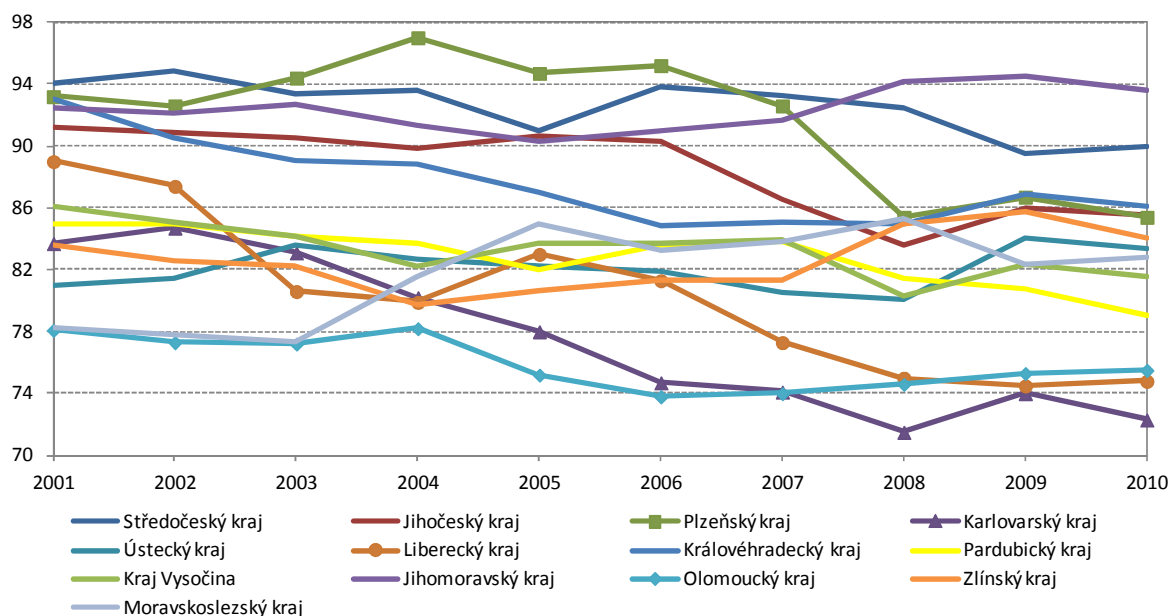
Tabulka 21 Pořadí krajů podle ukazatele HDP/obyvatele, vývoj mezi roky 2005–2010

Region	2005	2006	2007	2008	2009	2010	změna pořadí
Hlavní město Praha	1.	1.	1.	1.	1.	1.	0
Jihomoravský kraj	5.	4.	4.	2.	2.	2.	3
Středočeský kraj	3.	3.	2.	3.	3.	3.	0
Královéhradecký kraj	6.	6.	6.	6.	4.	4.	2
Jihočeský kraj	4.	5.	5.	8.	6.	5.	-1
Plzeňský kraj	2.	2.	3.	4.	5.	6.	-4
Zlínský kraj	12.	12.	10.	7.	7.	7.	5
Ústecký kraj	10.	10.	11.	11.	8.	8.	2
Moravskoslezský kraj	7.	9.	9.	5.	9.	9.	-2
Kraj Vysočina	8.	7.	7.	10.	10.	10.	-2
Pardubický kraj	11.	8.	8.	9.	11.	11.	0
Olomoucký kraj	14.	14.	14.	13.	12.	12.	2
Liberecký kraj	9.	11.	12.	12.	13.	13.	-4
Karlovarský kraj	13.	13.	13.	14.	14.	14.	-1

Zdroj: ČSÚ – regionální účty

Mezi kraje, které dlouhodobě zaostávají v tempu ekonomického růstu, patří zejména Karlovarský a Liberecký. V obou případech se jedná o regiony, které patřily během 90. let k bohatším oblastem Česka. V období silného hospodářského růstu mezi roky 2003–2007 však svou dynamikou za ostatními kraji výrazně zaostávaly. Příčinou je opět především struktura ekonomiky – velký podíl starých průmyslových odvětví, která upadají, případně teprve prochází restrukturalizací a nízký příliv nových, zahraničních investorů. Svou roli hraje také specifické prostředí pohraničí s menší stabilitou osídlení a nižší vzdělaností a také to, že velká část území má výrazně venkovský charakter.

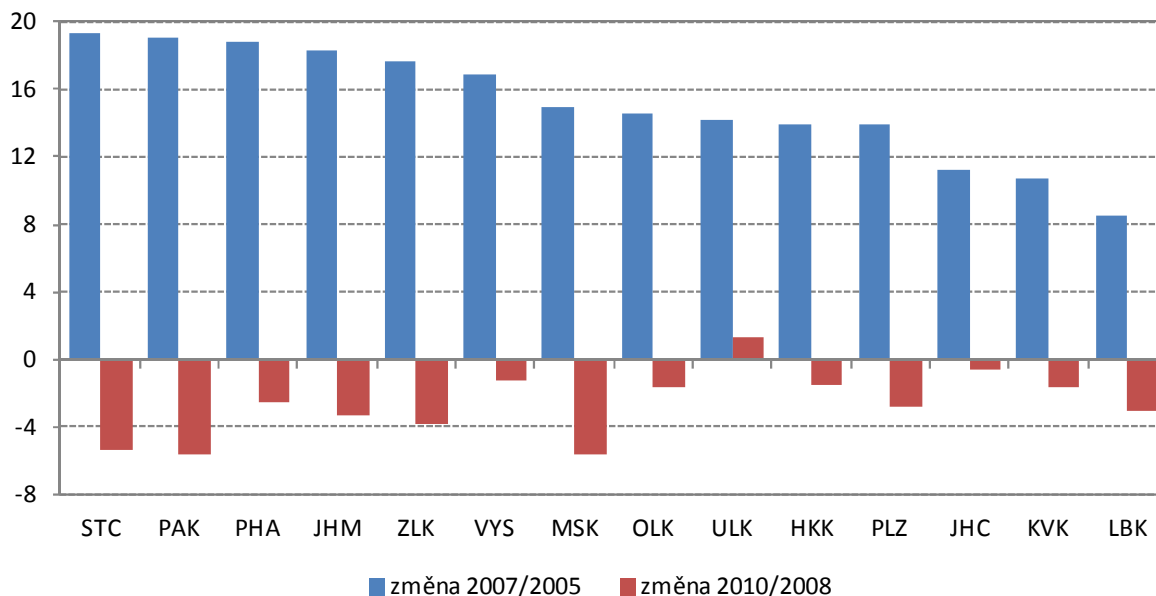
Graf 40 Vývoj HDP na obyvatele v krajích ČR (ČR=100), 2001–2010

Pozn.: v grafu není pro větší přehlednost uvedena Praha

Zdroj: ČSÚ – regionální účty

Graf 41 Změna HDP v krajích ČR v období 2007/05 a 2010/08, v procentních bodech

Zdroj: ČSÚ – regionální účty

Ačkoliv již nedochází k výraznějšímu prohlubování regionálních disparit v ekonomické výkonnosti krajů, jednotlivé kraje se seskupily podle úrovně ekonomického rozvoje do třech hlavních skupin, které v posledních 4 letech nedoznávají větších změn. K dlouhodobě nejslabším krajům Karlovarskému a Olomouckému se přidal také Liberecký a tyto regiony tvoří skupinu ekonomicky nejzaostalejších krajů ČR. Průměrně se daří dlouhodobě krajům Pardubickému, Vysočině, Moravskoslezskému, Ústeckému, Zlínskému, ke kterým se propadly kvůli oslabení mezi roky 2006–2008 kraje Jihočeský a Plzeňský. Skupina ekonomicky nejvýkonnějších krajů (měřeno dle

HDP/obyvatele) zahrnuje Jihomoravský a Středočeský kraj, které si během krize prohodily postavení, Jihomoravský svou dynamikou přeskočil kraj Středočeský.

K porovnání ekonomické výkonnosti regionů i států se nejčastěji používá ukazatel HDP. Ten však skýtá některá omezení, daná svou konstrukcí. Proto je účelné jeho hodnoty analyzovat podrobněji (viz rámeček níže).

Rámeček 1: Rozklad hrubého domácího produktu

HDP je základním ukazatelem využívaným pro hodnocení konkurenceschopnosti a ekonomické výkonnosti, na druhé straně je však vždy třeba mít na paměti **faktory, které mohou tento ukazatel významně ovlivnit a snížit tak svým způsobem jeho vypovídací schopnost** jako ukazatele ekonomické vyspělosti a životní úrovně obyvatel jednotlivých regionů.

Výše regionálního HDP je ovlivněna například rozdílnou produktivitou realizovaných hospodářských aktivit. Významný je však také podíl obyvatel zapojených do tvorby ekonomické produkce. Ten může být zvýšen kladným saldem dojížděky za prací, a to nejenom z jiných oblastí Česka, ale také ze zahraničí. V následující analýze je tedy ukazatel HDP na obyvatele srovnán podle těchto faktorů, které mají významný dopad na celkovou disparitu regionálního HDP na obyvatele. Těmito faktory jsou:

1) *Produktivita práce* – je vyjádřena jako HDP či HPH (hrubá přidaná hodnota) na 1 zaměstnaného podle místa pracoviště, přičemž zdrojem dat jsou informace z Regionálních účtů ČSÚ. Vliv produktivity práce je možné považovat za zásadní, neboť významně ovlivňuje všechny další výše zmíněné faktory regionálních rozdílů ekonomické výkonnosti.

2) *Míra ekonomické aktivity* můžeme vyjádřit jako podíl počtu zaměstnaných (včetně sebezaměstnaných) a nezaměstnaných na počtu všech osob starších 15 let.

3) *Podíl pracujících cizinců v populaci* je pro tuto analýzu počítán jako podíl zaměstnaných cizinců na celkovém počtu obyvatel kraje. Zahraniční pracovníci přispívají k celkovému ekonomickému regionu, aniž by však byli započítáni při jeho relativizaci do jeho počtu obyvatel. Jejich vliv na regionální HDP je dán jejich nerovnoměrným rozmístěním mezi kraji, resp. odlišným podílem cizinců na populaci jednotlivých krajů.

4) *Dojíždka za prací* hraje podobnou roli jako zaměstnanost cizinců, přičemž v případě regionů, kde vyjíždka za prací převažuje, je její vliv negativní – obyvatelé kraje přispívají k tvorbě HDP v jiných krajích, pro relativizaci sledovaných hodnot jsou však započítáni v kraji svého bydliště. Každodenní dojíždka za prací není běžnou statistikou sledována, a je proto možné ji pouze odhadovat z jiných dostupných zdrojů. Hlavním zdrojem je Výběrové šetření pracovních sil, které sleduje zaměstnanost podle místa bydliště i podle místa pracoviště. Rozdíl pak zjednodušeně představuje saldo dojížděky za prací do daného regionu.

Tabulka 22 Regionální HDP a jeho dílčí složky, 2010

Region	HDP (ČR=100)	Produktivita (ČR=100)	Míra ekonomické aktivity	Dojíždka v zaměstnanosti (%)	Zahraniční pracovníci v %
Hlavní město Praha	216,5	144,3	62,2	19,7	13,3
Jihomoravský kraj	93,6	92,7	58,1	0,1	6,1
Středočeský kraj	89,9	94,3	59,7	-11,9	6,7
Královéhradecký kraj	86,1	86,3	57,5	-0,6	4,5
Jihočeský kraj	85,5	90,8	58,0	-2,0	3,4
Plzeňský kraj	85,4	84,5	59,0	-2,1	7,4
Zlínský kraj	84,0	90,6	56,8	-0,4	2,6
Ústecký kraj	83,4	98,7	57,5	-2,8	3,8

Region	HDP (ČR=100)	Produktivita (ČR=100)	Míra ekonomické aktivity	Dojíždka v zaměstnanosti (%)	Zahraniční pracovníci v %
Moravskoslezský kraj	82,8	95,9	56,7	-1,6	3,2
Kraj Vysočina	81,5	90,4	58,1	-3,4	2,4
Pardubický kraj	79,0	87,1	57,5	-2,9	4,7
Olomoucký kraj	75,5	84,8	55,7	-1,4	2,0
Liberecký kraj	74,8	78,2	58,0	-2,7	5,4
Karlovarský kraj	72,3	76,0	61,7	-0,5	6,3

Zdroj: ČSÚ – regionální účty, VŠPS, Cizinci v ČR

Při tomto detailním pohledu jsou odkryty některé faktory, které sytí HDP Prahy. Hlavním zdrojem je vysoká produktivita práce, která je v metropoli průměrně o 50 % vyšší než v ostatních regionech. Výrazně pozitivně přispívá k ekonomickému růstu také dojíždka v zaměstnanosti, která uměle přidává zhruba 20 % k HDP a nezanedbatelný je také příspěvek pracujících cizinců a vyšší míra ekonomické aktivity. Dojíždka do zaměstnání naopak nejvíce statisticky oslabuje HDP Středočeského kraje. Mezi ostatními regiony jsou největší rozdíly v produktivitě práce, které sráží výkonnost především Karlovarského, Olomouckého a Libereckého kraje. Pozici Karlovarského kraje, jako nejslabšího regionu Česka, ještě uměle posiluje vysoký podíl pracujících cizinců, vysoká míra ekonomické aktivity a relativně stabilní vnitřní pracovní trh s nízkou vyjíždkou za prací mimo region.

Tabulka 23 HDP/obyvatele v regionech ČR a jeho srovnání s úrovní EU27 (EU27=100), 2004–2010

Region	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	změna v p.b.
ČR	74,9	75,8	76,9	79,8	81	82,2	79,6	4,7
ČR bez Prahy	64,4	65,0	65,8	67,9	68,5	69,7	67,1	2,7
Praha	156,3	159,2	161,8	170,9	175,1	175,5	172,3	16,0
Jihomoravský	68,4	68,4	70,0	73,1	76,3	77,7	74,5	6,1
Středočeský	70,1	69,0	72,1	74,4	74,9	73,6	71,6	1,5
Královéhradecký	66,5	65,9	65,2	67,9	68,8	71,4	68,5	2,0
Jihočeský	67,3	68,7	69,4	69,1	67,7	70,7	68,0	0,7
Plzeňský	72,6	71,8	73,2	73,9	69,2	71,3	68,0	-4,6
Zlínský	59,7	61,1	62,5	64,9	68,8	70,6	66,8	7,1
Ústecký	62,0	62,3	63,0	64,3	64,9	69,0	66,4	4,4
Moravskoslezský	61,0	64,4	64,0	66,9	69,1	67,6	65,9	4,9
Vysočina	61,6	63,4	64,4	67,0	65,0	67,6	64,9	3,3
Pardubický	62,7	62,2	64,3	66,9	66,0	66,4	62,9	0,2
Olomoucký	58,6	57,0	56,8	59,0	60,5	61,9	60,1	1,5
Liberecký	59,8	62,9	62,5	61,7	60,8	61,2	59,5	-0,3
Karlovarský	60,1	59,1	57,4	59,1	58,0	60,8	57,6	-2,5

Zdroj: ČSÚ – regionální účty

Při porovnání ekonomické výkonnosti českých regionů s průměrem EU27 lze spatřit výrazné konvergenční tendence většiny krajů mezi roky 2004 a 2009. Úroveň regionálního HDP rostla v krajích rychleji než v EU27, tempo přibližování bylo nejvyšší v Praze, Zlínském, Jihomoravském a Moravskoslezském kraji. Tato tendence se v roce 2010 zastavila a došlo k mírnému poklesu, neboť pokrizové ekonomické oživení bylo v EU vyšší. Naopak výkonnost Libereckého a Karlovarského kraje oproti úrovni EU27 stagnuje, až mírně klesá. V Plzeňském kraji se tento pokles projevuje pouze v posledních 3 letech.

Vypovídací schopnost meziregionálních srovnání na základě HDP/obyvatele má určitá omezení. Při mezinárodním srovnání regionů se sice používá tzv. parita kupní síly (PPS), aby byl vyloučen rozdíl v cenových hladinách mezi jednotlivými zeměmi, avšak i nadále zůstávají nezohledněny rozdíly v cenových hladinách mezi regiony uvnitř státu. Ty přitom mohou dosahovat značných rozdílů např. mezi metropolitními a periferními regiony. Pro výpočet HDP na regionální úrovni se užívá převážně výrobní metoda. Ukazatel představuje celkovou hodnotu zboží a služeb vyrobených a poskytnutých v daném regionu osobami zaměstnanými v tomto regionu. Takto vytvořený důchod, který následně podléhá řadě meziregionálních transferů domácností a státnímu přerozdělování, však vede k tomu, že jen v omezené míře souvisí s obyvatelstvem daného regionu. To je rozhodující faktor, protože důchody podmiňují kapacitu spotřeby domácností a regionální HDP je v tomto směru nevyhovujícím ukazatelem pro vyjádření regionálního bohatství obyvatelstva.

Vzhledem k výše popsaným omezením se nabízí alternativní ukazatel měřící ekonomickou rozvinutost a blahobyt obyvatel jednotlivých regionů – čistý disponibilní důchod domácností (ČDDD). Ten je výsledkem bilance příjmů a výdajů zachycených na účtu druhotného rozdělení důchodů a zjednodušeně tak představuje bohatství domácností bydlících v regionech, neboť odpovídá částce, kterou mohou domácnosti věnovat na konečnou spotřebu, na úspory finančních aktiv a na akumulaci hmotných i nehmotných aktiv. Tento ukazatel se používá v menší míře zejména z důvodů obtížné mezinárodní srovnatelnosti a preferenci HDP jako nástroje pro peněžní transfery v rámci strukturální politiky EU.

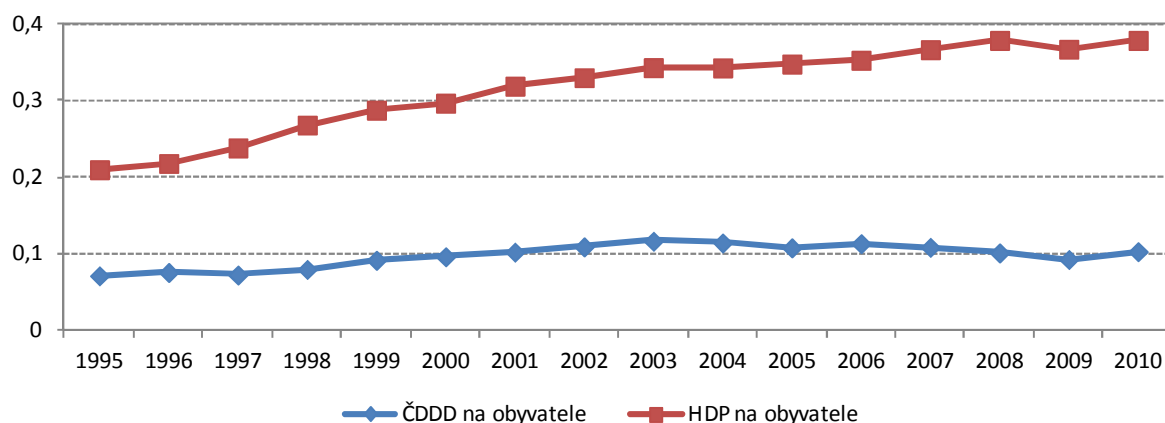
Tabulka 24 ČDDD na obyvatele v regionech ČR, (ČR=100), 2004–2010

Region	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	změna v p.b.
Hlavní město Praha	134,5	132,6	134,7	132,2	129,6	127,9	131,1	-3,4
Středočeský kraj	108,4	106,8	107,1	107,3	106,1	105	105,8	-2,6
Jihomoravský kraj	97,8	98,0	95,8	98,2	98,6	98,8	98,8	1,0
Plzeňský kraj	100,1	99,8	98,2	99,1	98,9	99,9	98,7	-1,4
Královéhradecký kraj	96,3	97,7	97,4	96,9	97,6	97,4	96,5	0,2
Kraj Vysočina	93,9	93,8	94,2	95,0	95,6	94,5	95,2	1,3
Liberecký kraj	95,2	94,7	94,3	93,5	92,5	94,5	95,1	-0,1
Jihočeský kraj	96,7	96,8	97,9	96,4	97,6	96,5	94,4	-2,3
Zlínský kraj	93,0	94,2	96,9	96,7	95,3	93,0	93,4	0,4
Karlovarský kraj	92,3	91,3	90,4	89,5	88,2	91,9	92,8	0,5
Pardubický kraj	94,0	95,4	94,4	94,8	94,7	93,7	92,5	-1,5
Moravskoslezský kraj	88,6	90,8	89,0	90,1	92,6	93,0	91,8	3,2
Ústecký kraj	88,8	88,7	89,4	87,7	88,4	91,8	91,0	2,2
Olomoucký kraj	91,9	90,8	91,6	92,1	92,2	92,0	90,2	-1,7

Zdroj: ČSÚ – regionální účty

Meziregionální disparity v ČDDD jsou daleko nižší než v případě ukazatele HDP. Důvodem je to, že sociální dávky, důchody a daně z příjmu i z majetku v ČR relativně zvýhodňují domácnosti s nižšími příjmy, které častěji pochází z ekonomicky slabších regionů. Důchody jsou výrazně nivelizované a jen málo odpovídají předchozím příjmům, daně z příjmu i majetkové daně jsou také relativně nižším výdajem pro nízkopříjmové skupiny. Ukazatel ČDDD totiž zahrnuje příjmy všech obyvatel regionu – ekonomicky aktivních i neaktivních. V období krize se míra ČDDD ekonomicky slabších regionů snižovala pomaleji než jejich HDP, neboť recese se nejprve projevila v poklesu obrátu firem, až poté formou propouštění či snižování mezd na disponibilních důchodech domácností. Ty navíc tento pokles vykrývaly podporou v nezaměstnanosti či jinými sociálními dávkami.

Graf 42 Vývoj míry variability regionálních ukazatelů (variační koeficient), 1995–2010

Zdroj: ČSÚ – regionální účty

Zajímavé je porovnání vývoje meziregionálních rozdílů u HDP a ČDDD na obyvatele pomocí variačního koeficientu. Zatímco variabilita regionálního HDP se stále mírně zvyšuje, disparity u disponibilních důchodů domácností zůstávají od roku 2001 zhruba stejné. Pokud vezmeme v úvahu konstrukci obou ukazatelů, lze vyslovit pravděpodobný závěr, že prohlubování regionálních disparit ekonomické výkonnosti v podobě větších rozdílů u HDP na obyvatele bylo především výsledkem nárůstu dojížděky za prací, koncentrace provozních přebytků firem a kapitálu do některých regionů a jen výjimečně regionálně odlišným vývojem prvotních důchodů domácností.

Tabulka 25 Regionální obecná míra nezaměstnanosti, 2005–2011

Region	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Praha	3,5	2,8	2,4	1,9	3,1	3,8	3,6
Středočeský kraj	5,2	4,5	3,4	2,6	4,4	5,2	5,1
Jihočeský kraj	5,0	5,1	3,3	2,6	4,3	5,3	5,5
Plzeňský kraj	5,1	4,6	3,7	3,6	6,3	5,9	5,1
Karlovarský kraj	10,9	10,2	8,2	7,6	10,9	10,8	8,5
Ústecký kraj	14,5	13,7	9,9	7,9	10,1	11,2	9,8
Liberecký kraj	6,5	7,7	6,1	4,6	7,8	7,0	7,2
Královéhradecký kraj	4,8	5,4	4,2	3,9	7,7	6,9	7,1
Pardubický kraj	5,6	5,5	4,4	3,6	6,4	7,2	5,6
kraj Vysočina	6,8	5,3	4,6	3,3	5,7	6,9	6,4
Jihomoravský kraj	8,1	8,0	5,4	4,4	6,8	7,7	7,5
Olomoucký kraj	10,0	8,2	6,3	5,9	7,6	9,1	7,6
Zlínský kraj	9,4	7,0	5,5	3,8	7,3	8,5	7,6
Moravskoslezský kraj	13,9	12,0	8,5	7,4	9,7	10,2	9,3
Variační koeficient	0,43	0,42	0,39	0,42	0,31	0,28	0,25

Zdroj: ČSÚ – VŠPS

Regionální disparity v ekonomické výkonnosti se projevují i na trhu práce. V období vrcholícího ekonomického růstu se rozdíly v míře nezaměstnanosti mezi regiony mírně snižovaly zejména díky poklesu u hospodářsky slabších a strukturálně postižených krajů. Značné vyrovnání rozdílů však přinesla až samotná ekonomická krize a následné oživení, kdy se regionální disparity měřené variačním koeficientem snížily na nejnižší hodnotu. V hospodářsky silných regionech nezaměstnanost

mezi roky 2009 a 2011 klesla pouze nepatrně, zatímco ve slabších krajích byl skokový nárůst v roce 2009 a 2010 následován mírným poklesem v dalších dvou letech.

Tabulka 26 Dlouhodobá nezaměstnanost jako podíl celkové nezaměstnanosti (v %), 2006–2011

Region	2006	2007	2008	2009	2010	2011	změna v p.b.
Hl. m. Praha	40,3	36,1	39,2	26,8	22,7	22,3	-18,1
Liberecký	51,7	44,2	51,5	24,1	34,5	28,8	-22,9
Královéhradecký	50,1	52,6	42,3	25,1	43,1	29,0	-21,1
Středočeský	46,5	43,3	36,9	21,1	30,2	33,7	-12,9
Jihočeský	43,8	40,0	27,1	12,9	34,6	34,4	-9,3
Pardubický	45,0	43,6	39,7	21,1	41,0	34,7	-10,3
Vysočina	46,3	41,8	32,3	15,4	35,3	38,3	-8,0
Zlínský	50,4	49,3	40,3	24,3	40,4	40,8	-9,6
Olomoucký	52,7	59,3	49,9	37,9	40,6	41,0	-11,6
Plzeňský	44,7	44,0	31,3	20,2	30,0	42,1	-2,5
Jihomoravský	53,6	56,9	52,9	36,2	43,0	43,6	-10,0
Moravskoslezský	62,2	57,5	58,4	38,0	44,7	47,4	-14,8
Karlovarský	52,6	50,4	56,0	38,9	47,9	53,1	0,5
Ústecký	66,3	64,8	63,9	37,9	58,2	54,2	-12,2

Zdroj: ČSÚ – VŠPS

Dlouhodobá nezaměstnanost (trvající více než 1 rok) je jednoznačně největším problémem ve strukturálně postižených regionech, kde změny ve struktuře ekonomiky ztěžují lidem s určitými kvalifikacemi získat zaměstnání. K tomu nepřispívá ani obecně nízká vzdělanostní úroveň tamních obyvatel, nepružnost škol v přizpůsobování vzdělávacích programů potřebám trhu a také nedostatečné možnosti v oblasti rekvalifikací a celoživotního vzdělávání a jejich využívání. Celkově se však dlouhodobá nezaměstnanost v regionech Česka mírně snižuje. Výjimku tvořil rok 2010, kdy v důsledku krize stoupl počet dlouhodobě nezaměstnaných, ale následující rok znovu poklesl.

Literatura zdroje dat

Albertina – databáze firem. 2012

ČNB – statistika platební bilance. Dostupné z:

http://www.cnb.cz/cs/statistika/platebni_bilance_stat/publikace_pb/index.html

ČSÚ – regionální účty. Dostupné z: http://apl.czso.cz/pll/rocenka/rocenka.indexnu_reg

ČSÚ – národní účty. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/hdp_narodni_ucty

ČSÚ – statistiky průmyslu. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/prumysl_energetika

ČSÚ – VŠPS. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/p/3115-12>

ČSÚ - ukazatele VaV. Dostupné z:

http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/statistika_vyzkumu_a_vyvoje

Eurostat – Statistics Database. Dostupné z:

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/search_database

Informační společnost v číslech. ČSÚ. 2012

MF – závěrečný účet státního rozpočtu. Dostupné z:

http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/statni_zav_ucet.html

MPSV – statistická databáze. Dostupné z: <http://portal.mpsv.cz/sz/stat>

Páteřní síť dálnic a rychlostních silnic. ŘSD. 2009

Produkce, využití a odstranění odpadu v roce 2010. ČSÚ. 2010.

Ročenky školství v ČR. Ústav pro informace ve vzdělávání. 2010

Statistická ročenka ČR. ČSÚ. 2011

Statistická ročenka životního prostředí ČR. MŽP, ČSÚ, CENIA. 2011

The Global Competitiveness Report. World Economic Forum. 2011 (2009; 2010).